

Overzicht beschermde soorten Wet natuurbescherming Gemeente Smallingerland 2006 – 2021

COLOFON

BUREAU FAUNAX

Tijnjedijk 89
8936 AC Leeuwarden
+316 83 77 25 48
info@faunax.nl
www.faunax.nl

Lid van Netwerk Groene Bureaus

Overzicht beschermde soorten conform de Wet natuurbescherming **Gemeente Smallingerland** 2006 - 2021

Leeuwarden, november 2021

In opdracht van:

Gemeente Smallingerland

Uitvoering:

Bureau FaunaX

Rapportage:

Mevr. A. Wieringa, Dhr. J. Groen & Dhr. R. Fokker

Autorisatie:

Dhr. E.P. de Boer

Foto's voorpagina:

Impressie van het plangebied

© Bureau FaunaX. Gebruik en overname van gegevens alleen toegestaan met volledige bronvermelding:

Bureau FaunaX (2021). Bureaustudie Wnb beschermde soorten 2006 – 2021 /Gemeente Smallingerland. Rapport 21235. Bureau FaunaX, Leeuwarden.

Disclaimer: In deze rapportage worden de resultaten van een onafhankelijk onderzoek behandeld. Bureau FaunaX heeft een adviserende rol en spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het plan waarop dit onderzoek betrekking heeft. Dit onderzoek is zo zorgvuldig en nauwkeurig mogelijk uitgevoerd. Het voorkomen van beschermde soorten is echter onvoorspelbaar. Aan dit rapport kunnen geen rechten worden ontleend. Wanneer deze rapportage, op wat voor manier dan ook, wordt aangepast en/of aangevuld door een partij anders dan Bureau FaunaX, verliest deze rapportage zijn validiteit en geldigheid. Op dit onderzoek zijn onze algemene voorwaarden van toepassing, zoals gedeponneerd bij de Kamer van Koophandel te Leeuwarden.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING.....	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doel	1
1.3	Onderzoeksopzet	1
	Natuurwetgeving.....	2
	Nationale Databank Flora & Fauna	2
	Habitatinformatie	2
2	WNB SOORTEN BINNEN GEMEENTE SMALLINGERLAND	4
2.1	Flora.....	4
2.2	Vogels	5
2.3	Ongewervelden	11
	Dagvlinders	11
	Kevers	12
	Libellen	13
2.4	Reptielen en Amfibieën	15
	Reptielen.....	15
	Amfibieën	16
2.5	Vissen	18
2.6	Zoogdieren	19
	Vleermuizen	19
	Overige Zoogdieren	22
3	LITERATUUR EN FOTOBRONNEN.....	29

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Koninklijke Vereniging Stadswerk Nederland heeft voor gemeenten een gedragscode opgesteld die ingaat op soortbescherming bij ruimtelijke ontwikkeling of inrichting en bij bestendig beheer of onderhoud. Deze gedragscode is tot stand gekomen in samenspraak met een uitgebreide klankbordgroep van ecologen, projectleiders, beleidsmedewerkers, beheerders en uitvoerders van gemeenten en groenbedrijven (bron: Gedragscode Stadswerk). Daarnaast heeft het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en vooral het team vergunningen Natuur van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) substantiële en waardevolle bijdragen geleverd aan de maatregelencatalogus.

Deze gedragscode is een integratie van de voorgaande gedragscodes “Ruimtelijke Ontwikkeling of inrichting en “Bestendig beheer of onderhoud” uit 2013. Deze versie, die tot 2023 is goedgekeurd, betreft als toevoeging op voorgaande versies een uitgebreide maatregelencatalogus met veel concrete richtlijnen. Daarnaast wordt een handleiding bijgeleverd ter aanvulling en implementatie van de gedragscode.

Een vereiste van de gedragscode is dat gemeenten een lokale inventarisatie van Wnb beschermde soorten aanleveren om de gedragscode te kunnen toepassen, zo ook gemeente Smallerland. Om die reden heeft er een soorteninventarisatie plaatsgevonden op basis van een bureaustudie, waarin alle onder de Wnb beschermde flora en fauna binnen de gemeente Smallerland zijn meegenomen. Hierbij zijn voor wat betreft vogels alleen soorten met jaarrond beschermde nesten behandeld. Daarnaast is er per soort en soortgroep ingegaan op aanvullende informatie voor wat betreft habitat en verdere aandachtspunten.

1.2 Doel

Deze inventarisatie geeft, voor zover mogelijk, antwoord op de volgende vragen:

1. Welke beschermde soorten komen voor binnen de gemeentegrenzen van gemeente Smallerland?
2. Hoe kunnen de waarnemingen bijdragen aan de uitvoerbaarheid en toepasbaarheid van de gedragscode?
3. Wat zijn de natuurwaarden waarop gelet moet worden bij het naleven van de gedragscode en bepalingen van de mogelijk voorkomende soorten?

Voor het beantwoorden van deze vragen zijn, naast de verzamelde gegevens vanuit de NDFF tijdens de bureaustudie, ook andere bronnen geraadpleegd. Zie hiervoor de bronnenlijst in hoofdstuk 3.

1.3 Onderzoekopzet

In opdracht van gemeente Smallerland heeft Bureau FaunaX een actuele inventarisatie van flora en fauna behorende tot de Wet natuurbescherming binnen de gemeente Smallerland uitgevoerd. Bij deze inventarisatie is gebruik gemaakt van de Nationale Databank Flora & Fauna (NDFF), waarbij specifiek is gezocht naar recente waarnemingen (2006 – 2021) van alle onder de natuurwetgeving vallende soorten (figuur 1.1 en 1.2)). In dit document worden per soortgroep de voorkomende beschermde soorten binnen de gemeente Smallerland behandeld op basis van de verzamelde verspreidingsgegevens. Hierbij wordt per soort ingegaan op aspecten als de habitatvoorkeur. Soorten waarvan geen waarnemingen uit de gemeente bekend zijn, maar welke wel in de gemeente voorkomen worden tevens in dit rapport behandeld.

Natuurwetgeving

In Nederland is er een wet gewijd aan behoud en bescherming van flora en fauna. Deze wet, de Wet natuurbescherming, is onderverdeeld in meerdere artikelen en onder die artikelen vallen bepaalde diersoorten. Art. 3.1 is specifiek bedoeld voor alle vogels “Vogelrichtlijn”. Art. 3.5 betreft Habitatrichtlijnsoorten die bescherming genieten in heel Europa en Art. 3.10 gaat in op soorten met nationale bescherming die niet onder de habitatrichtlijnsoorten vallen. Hieronder vallen ook soorten die vrijgesteld zijn binnen bepaalde provincies (provinciale vrijstelling). Op deze soorten is alleen de zorgplicht van toepassing. De zorgplicht, Art. 1.11 Wnb, houdt in dat binnen de kaders van redelijkheid alles gedaan moet worden om schade aan flora en fauna te voorkomen.

In deze soorteninventarisatie voor de gemeente Smallingerland worden alle soorten behandeld die onder Art. 3.5 en Art. 3.10 van de Wnb vallen en redelijkerwijs binnen de gemeente Smallingerland voor (kunnen) komen. Van de vogels (Vogelrichtlijn Art. 3.1) worden alleen de soorten behandeld die in de gemeente Smallingerland (kunnen) broeden en waarvan de nesten jaarrond bescherming genieten.

Nationale Databank Flora & Fauna

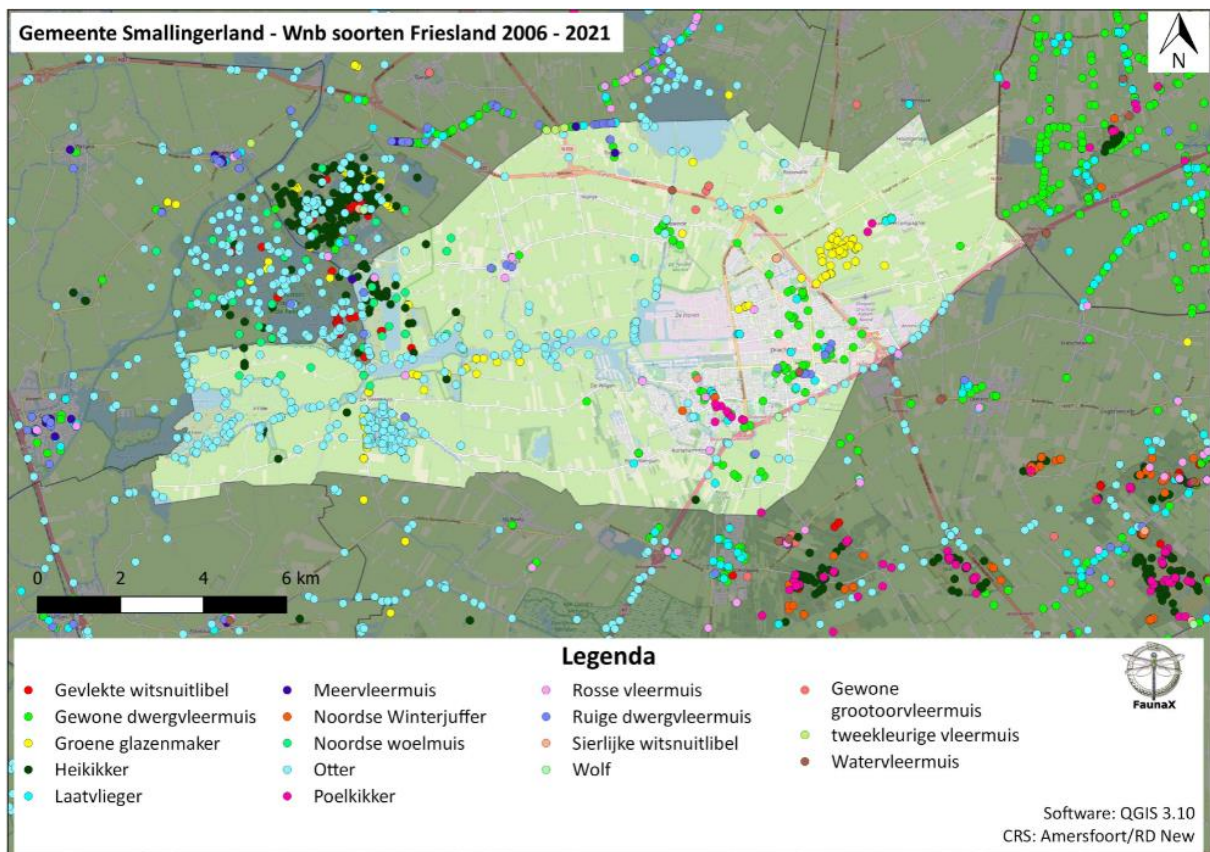
De Nationale Databank Flora & Fauna (NDFF) is de meest complete databank van Nederland voor wat betreft het bundelen van gegevens en waarnemingen van dier- en plantensoorten. Het is een systeem dat natuurgegevens uit heel Nederland bundelt, uniformeert en valideert (bron: NDFF). De gegevens brengen in beeld wat in een bepaald gebied bekend is over het voorkomen van planten- en diersoorten. Er zijn ruim 150 miljoen waarnemingen in de NDFF opgeslagen. Voordat waarnemingen zichtbaar zijn, worden ze eerst gevalideerd. Dat gebeurt aan de hand van kennisregels en beoordelingen van experts.

Waarnemingen in de NDFF zijn afkomstig van professionele en vrijwillige waarnemers. De gegevens zijn voor iedereen toegankelijk, via een abonnement of een eenmalige levering. Dankzij het consortium, dat een groot deel van de kosten voor opslag en beheer voor haar rekening neemt, kunnen de kosten laag blijven.

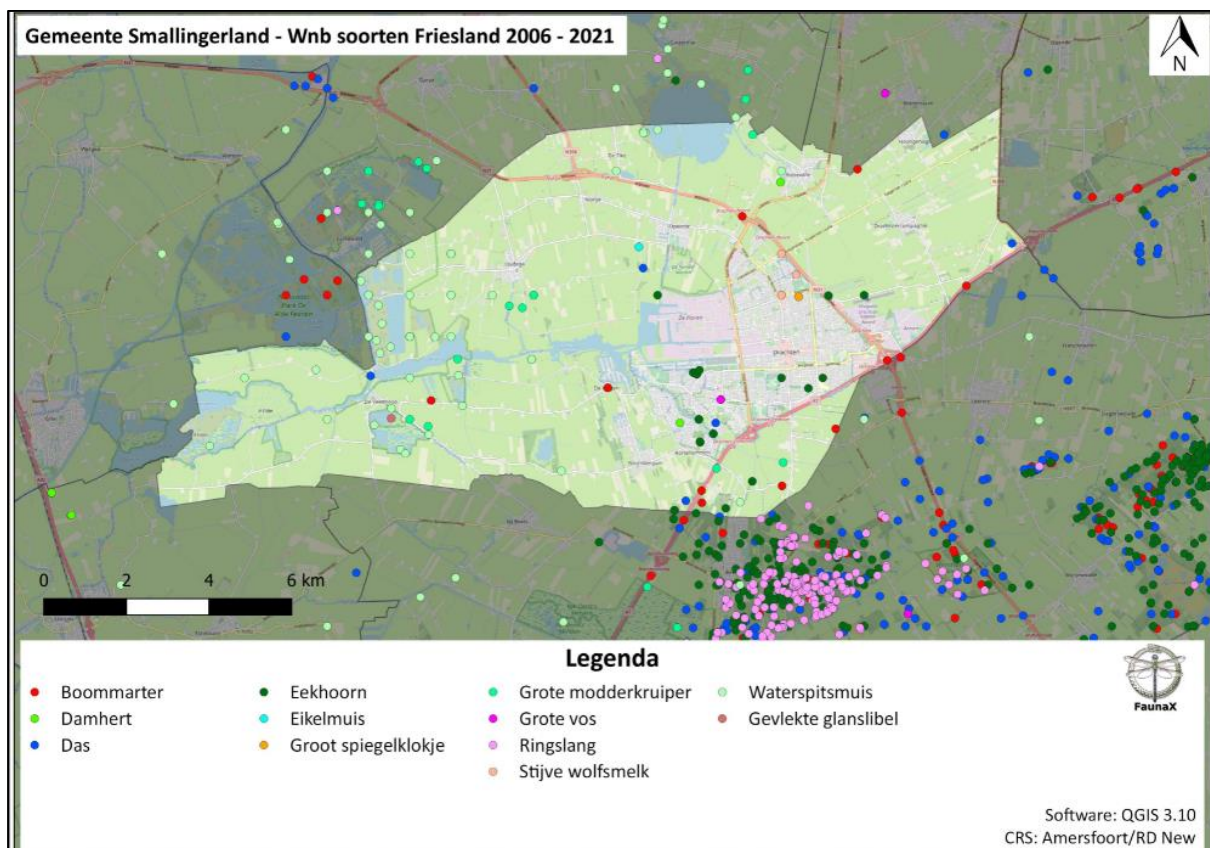
Hoewel de NDFF de meest complete databank van Nederland is, is het verspreidingsbeeld van alle soorten lang niet altijd volledig. Dit heeft alles te maken met het feit dat veel soorten moeilijk te determineren of inventariseren zijn. Het is belangrijk om hier bij het interpreteren van verspreidingsgegevens rekening mee te houden. Het feit dat een soort ergens nooit is waargenomen, betekent niet op voorhand dat de soort daar niet voorkomt en vice versa.

Habitatinformatie

Vanwege het feit dat gegevens uit de NDFF soms een onvolledig beeld geven van het voorkomen van een specifieke soort, wordt er per soort eveneens extra informatie gegeven over het habitat waarin deze voorkomt en het mogelijke voorkomen van de soort in delen van de gemeente waar geen waarnemingen gedaan zijn.

Figuur 1.1. Wnb Art. 3.5 Overzicht alle *habitatrichtlijnsoorten* binnen de Gemeente Smallingerland (bron: NDFF).

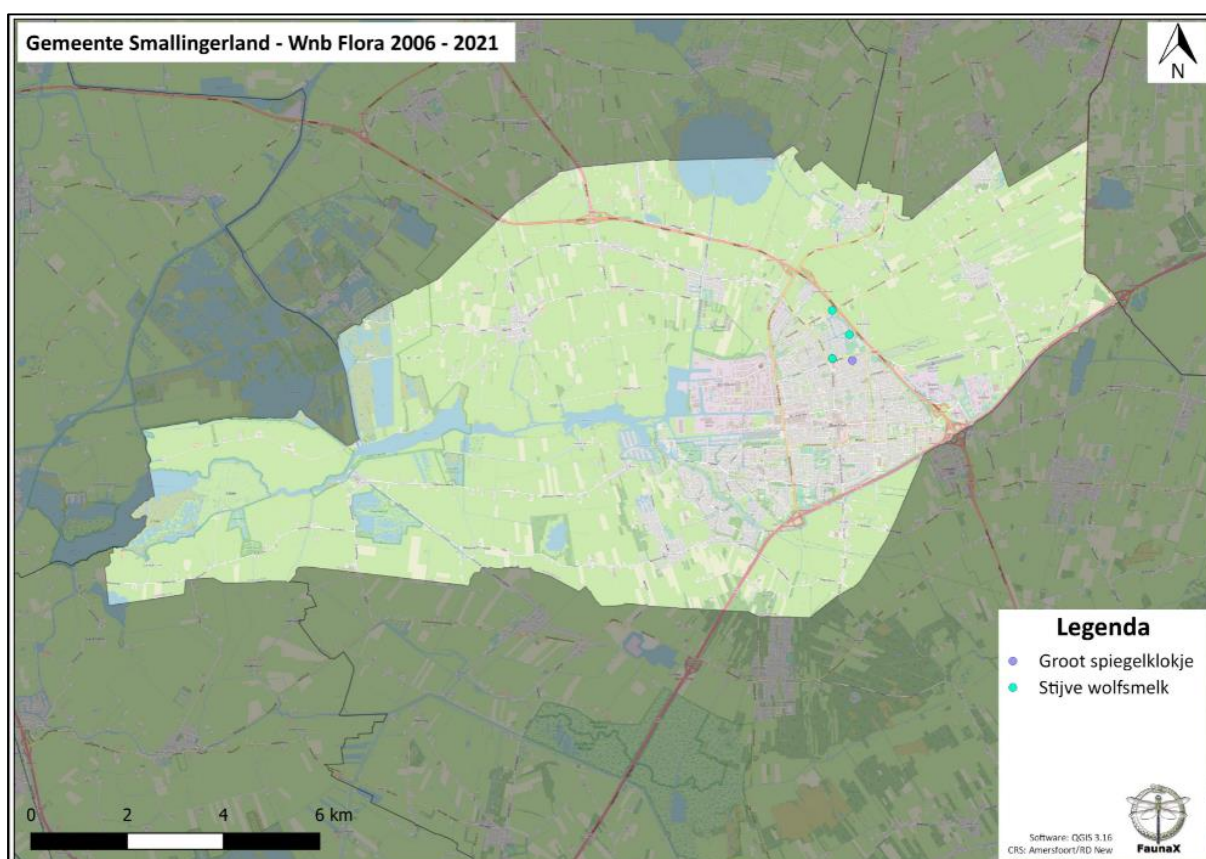
Figuur 1.2. Wnb Art. 3.10 Overzicht alle nationaal beschermde soorten zonder vrijstelling binnen de Gemeente Smallingerland (bron: NDFF).

2 WNB SOORTEN BINNEN GEMEENTE SMALLINGERLAND

2.1 Flora

Binnen de gemeente Smallingerland zijn waarnemingen bekend van twee plantensoorten die onder Art. 3.5 habitatrichtlijnsoort van de Wnb vallen, te weten *groot spiegelklokje* en *stijve wolfsmelk* (figuur 2.1). Beschermde plantensoorten zijn echter vrij kritisch betreffende het habitat waar ze voorkomen. De waarnemingen van deze plantensoorten binnen de bebouwde kom van Drachten betreffen hoogstwaarschijnlijk waarnemingen uit tuinen van aangeplante dan wel ingezaaide planten. Desalnietemin is het van belang om deze soorten in ogenschouw te houden. Verwilderde populaties van beschermde soorten genieten namelijk wel bescherming.

Uit de gemeente Smallingerland zijn geen andere beschermde plantensoorten bekend en op basis van de aanwezige habitats achten we de aanwezigheid van beschermde, niet aangeplante, ingezaaide of verwilderde plantensoorten uitermate klein.

Figuur 2.1. Waarnemingen van beschermde flora binnen de gemeente Smallingerland (Art. 3.5 Wnb) (bron: NDFF).

Figuur 2.2. Groot spiegelklokje (foto: Wikipedia).

Figuur 2.3. Stijve wolfsmelk (foto: Wikipedia).

2.2 Vogels

Binnen de gemeente Smallingerland komen een aantal vogelsoorten voor waarvan de nesten jaarrond bescherming genieten. Dit betreffen veelal soorten die landelijk achteruitgaan en die hun nest meerdere jaren achter elkaar (kunnen) gebruiken. In tabel 2.1. wordt een overzicht gegeven van alle soorten waarvan de nesten in de provincie Friesland jaarronde bescherming genieten en de categorie waar ze onder vallen. Dit betreffen de volgende categorieën:

- Categorie 1: Jaarrond gebruikte nesten
- Categorie 2: Zeer honkvaste koloniebroeders en soorten die afhankelijk zijn van bebouwing.
- Categorie 3: Zeer honkvaste broeders en soorten die afhankelijk zijn van bebouwing (geen kolonie).
- Categorie 4: Vogels die ieder jaar terugkeren naar hetzelfde nest.
- Categorie 5: Honkvaste soorten die echter voldoende flexibel zijn. Deze nesten zijn alleen beschermd als er sprake is van zwaarwegende ecologische redenen die bescherming rechtvaardigen.

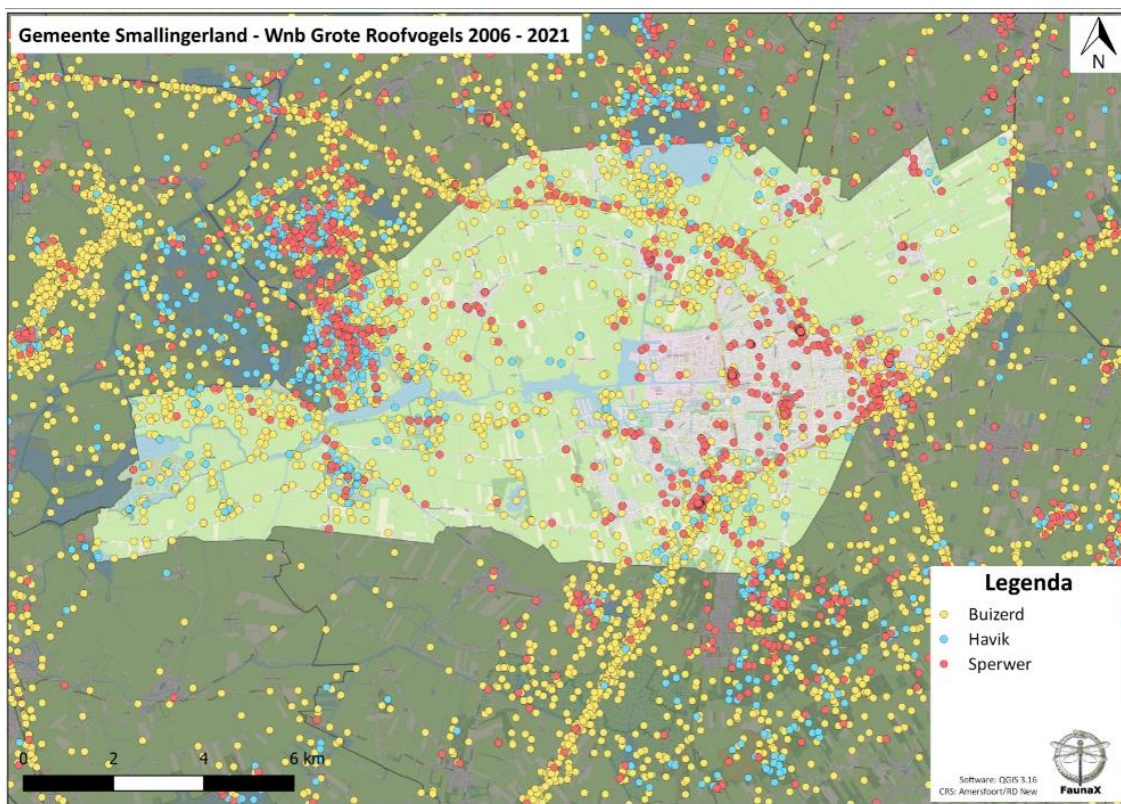
Tabel 2.1.: Overzicht van de vogelsoorten die in de provincie Friesland jaarronde bescherming genieten. (X = broedgevallen bekend uit Smallingerland)

Nederlandse Naam	Categorie	
Steenuil	1	X
Gierzwaluw	2	X
Huismus	2	X
Roek	2	X
Grote gele kwikstaart	3	
Kerkuil	3	X
Oehoe	3	
Ooievaar	3	X
Slechtvalk	3	X
Boomvalk	4	X
Buizerd	4	X
Havik	4	X
Ransuil	4	X
Sperwer	4	X
Wespendief	4	

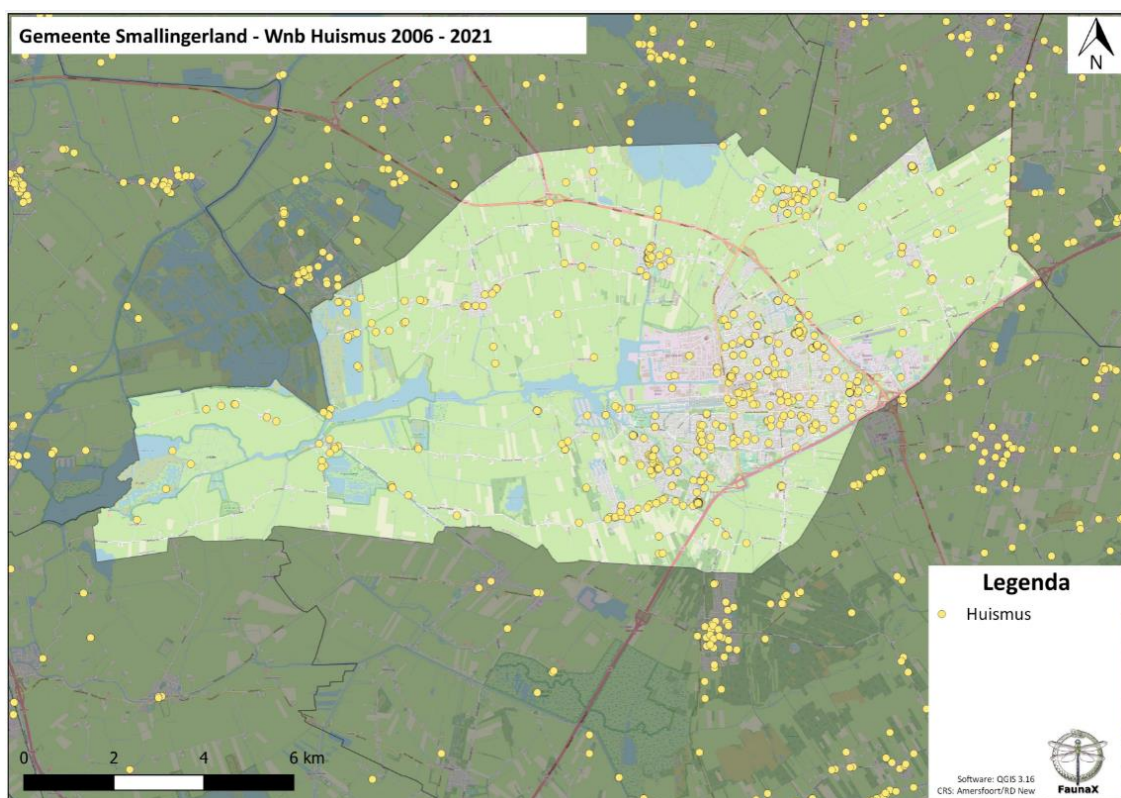
Zwarte wouw	4	
Blauwe reiger	5	X
Boerenwaluw	5	X
Bonte vliegenvanger	5	
Boomklever	5	
Boomkruiper	5	
Bosuil	5	X
Brilduiker	5	
Draaihals	5	
Eidereend	5	
Ekster	5	
Gekraagde roodstaart	5	
Glanskop	5	
Grauwe vliegenvanger	5	
Groene specht	5	X
Grote bonte specht	5	
Hop	5	
Huiswaluw	5	X
IJsvogel	5	X
Kleine bonte specht	5	X
Kleine vliegenvanger	5	
Koolmees	5	
Kortsnavelboomkruiper	5	
Oeverwaluw	5	X
Pimpelmees	5	
Raaf	5	
Ruigpootuil	5	
Spreeuw	5	
Tapuit	5	
Torenvalk	5	X
Zeearend	5	
Zwarte kraai	5	
Zwarte mees	5	
Zwarte roodstaart	5	
Zwarte specht	5	

Uit de in tabel 2.1. getoonde soorten is op basis van expert judgement een selectie gemaakt van soorten die in de gemeente Smallerland broeden of tot broeden kunnen komen (3^e kolom). Hierbij zijn voor wat betreft de categorie 5- soorten alleen de soorten geselecteerd waarvan op basis van ons inzicht niet kan worden uitgesloten dat er sprake is van ecologische omstandigheden die jaarrond bescherming van nesten rechtvaardigen. Van deze soorten worden hieronder de verspreidingskaarten getoond. Van overige soorten kan naar onze mening worden gesteld dat de kans dat de soort binnen de gemeentegrenzen tot broeden komt dusdanig klein is dat we het niet realistisch achten om hier rekening mee te houden, dan wel dat er dusdanig veel alternatieven aanwezig zijn dat er geen sprake is van jaarronde bescherming.

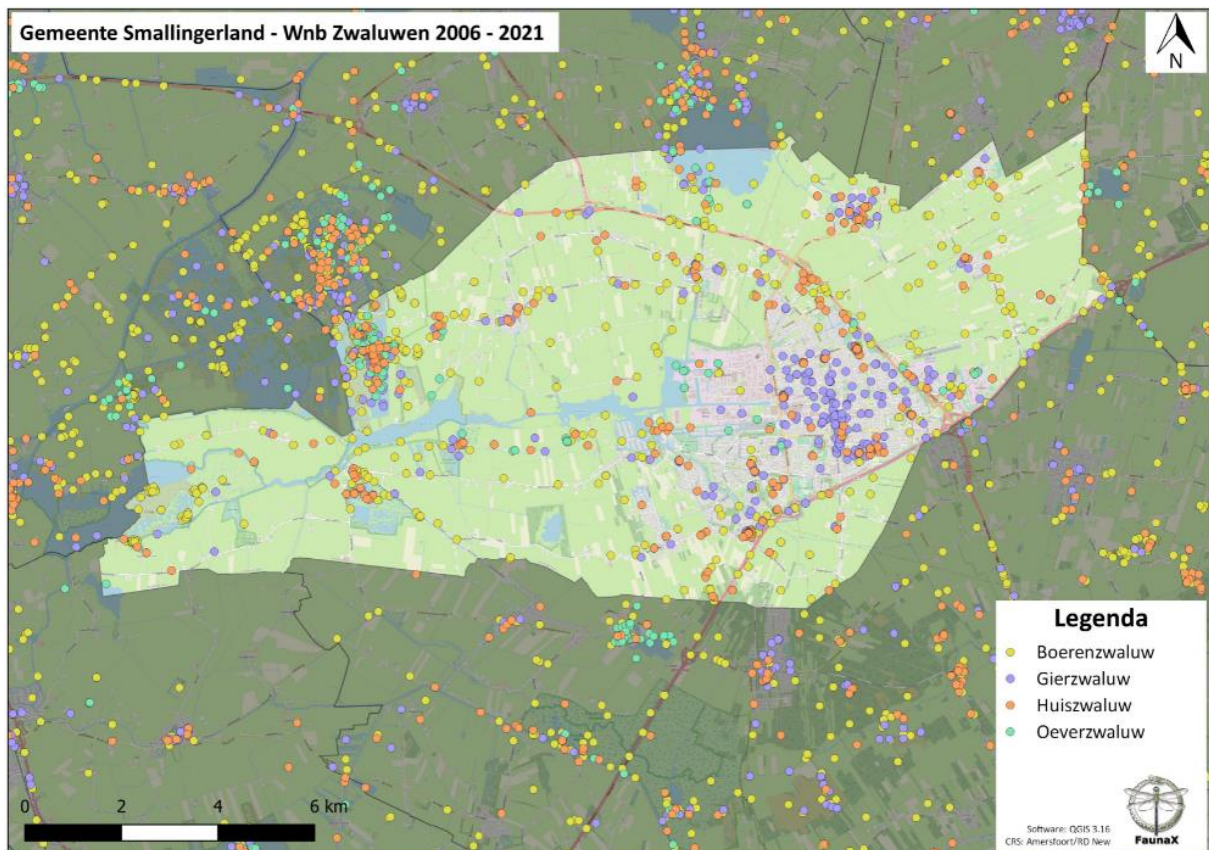
Het is van belang om bij de interpretatie van de verspreidingskaarten rekening te houden met het feit dat alle waarnemingen van de betreffende soorten worden weergegeven en dit niet perse broedvogels betreffen.

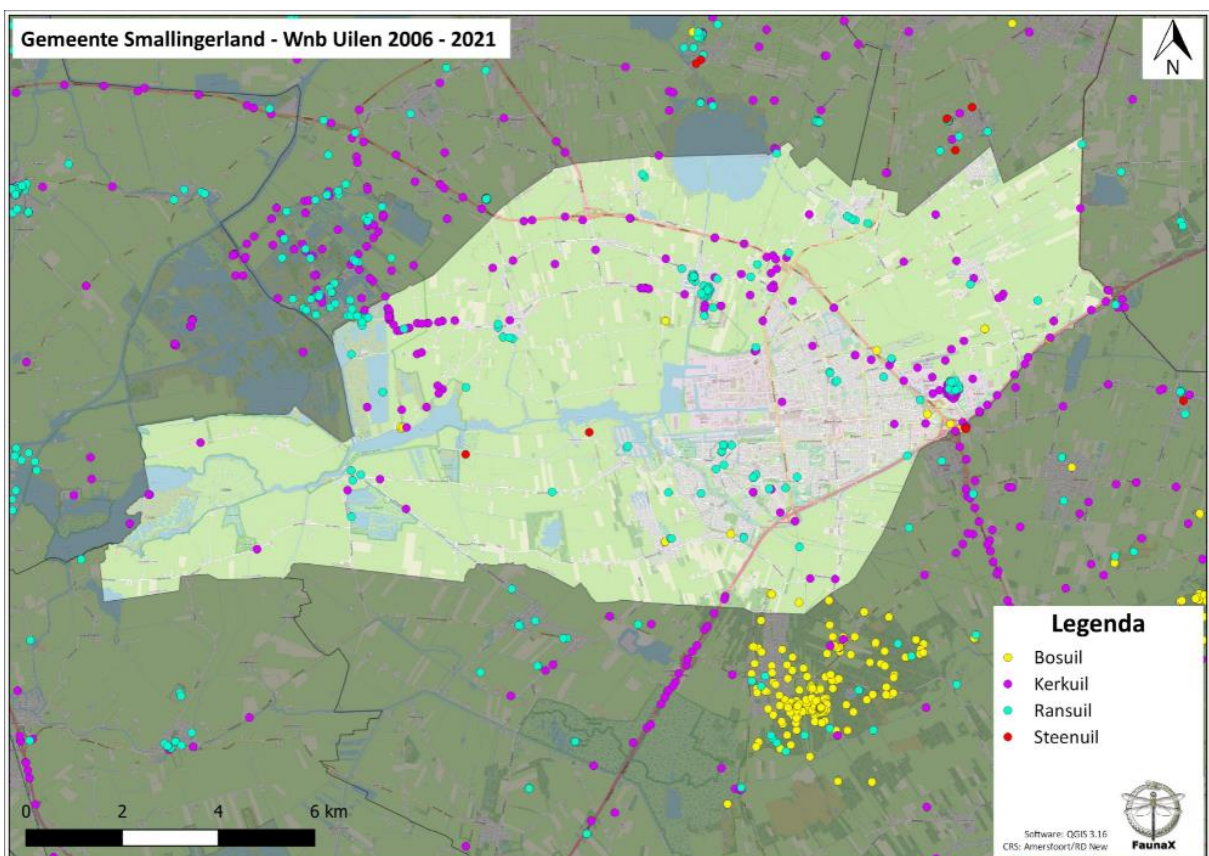
Figuur 2.4.: Waarnemingen van buizerd, sperwer en havik in en om de gemeente Smallingerland.

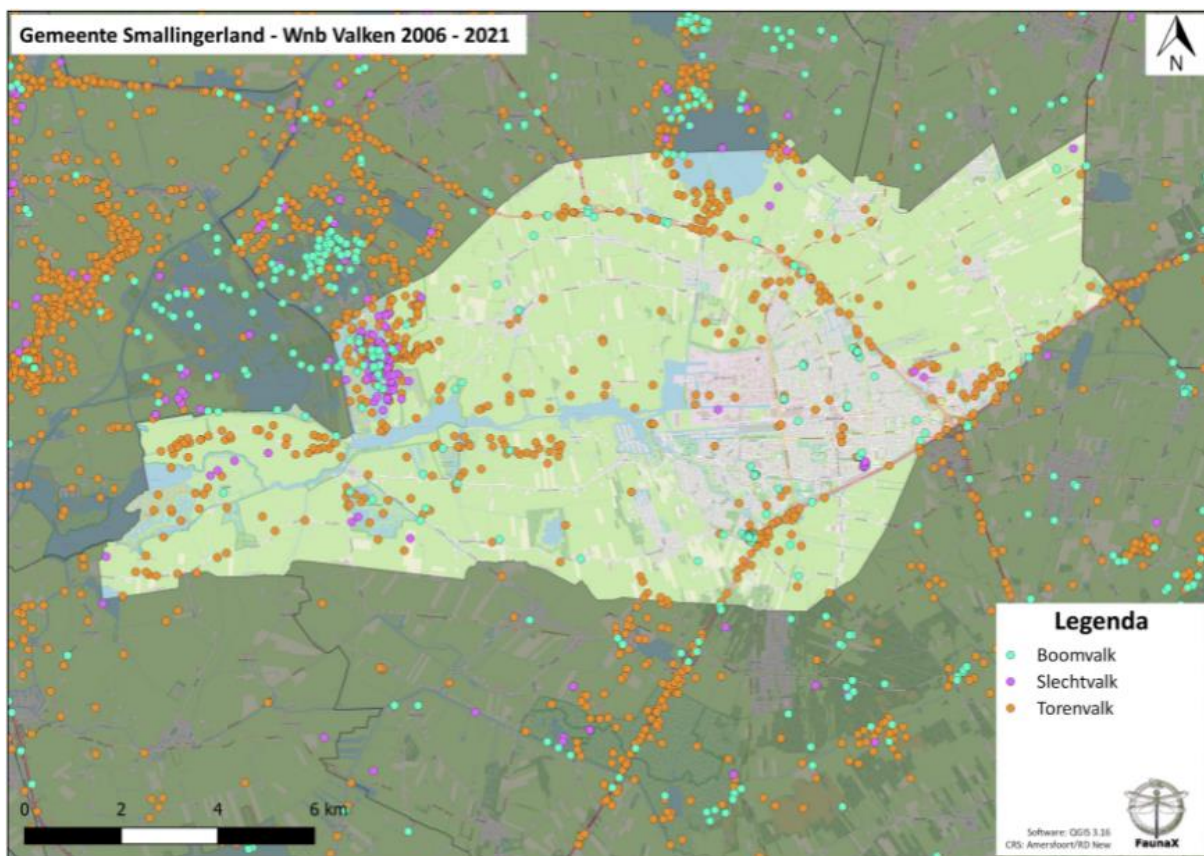
Figuur 2.5.: Waarnemingen van de huismus in en om de gemeente Smallingerland.

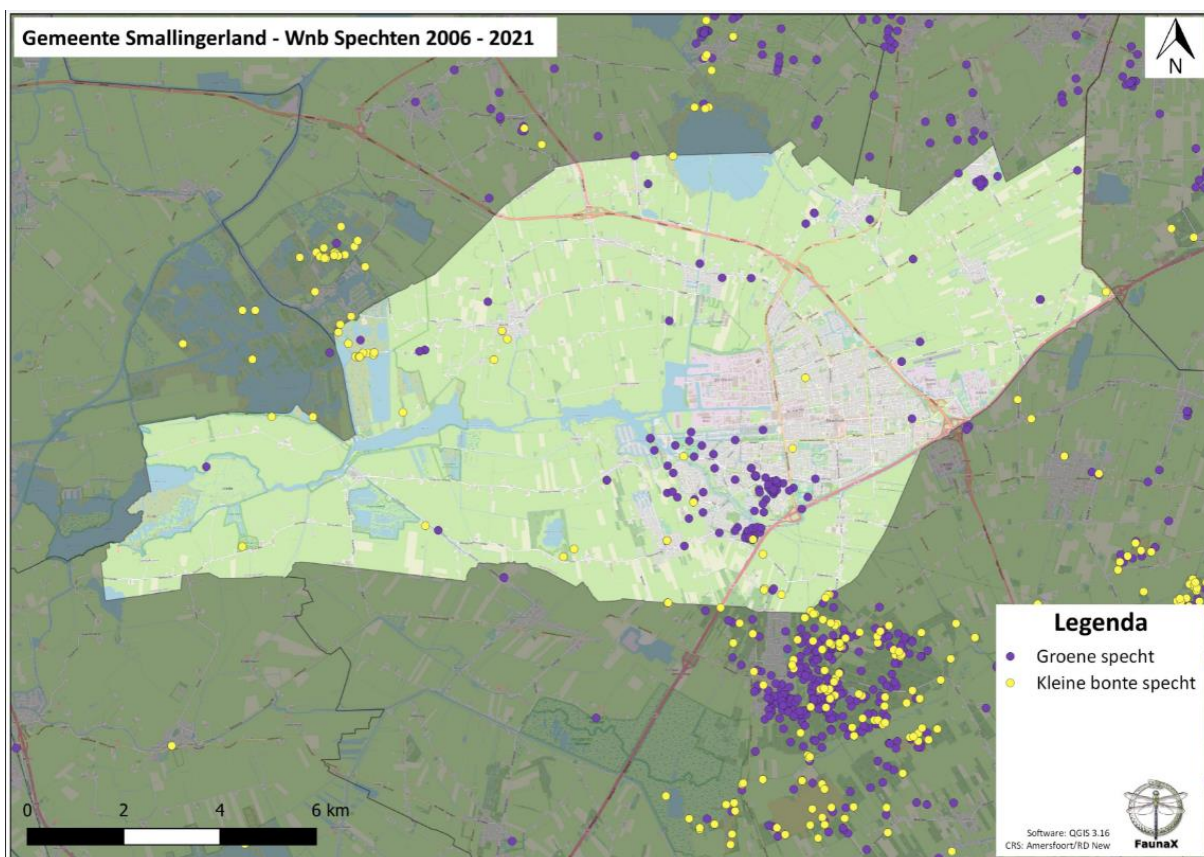
Figuur 2.6.: Waarnemingen van de boerenzwaluw, gierzwaluw, huiszwaluw en oeverzwaluw in en om de gemeente Smallerland.

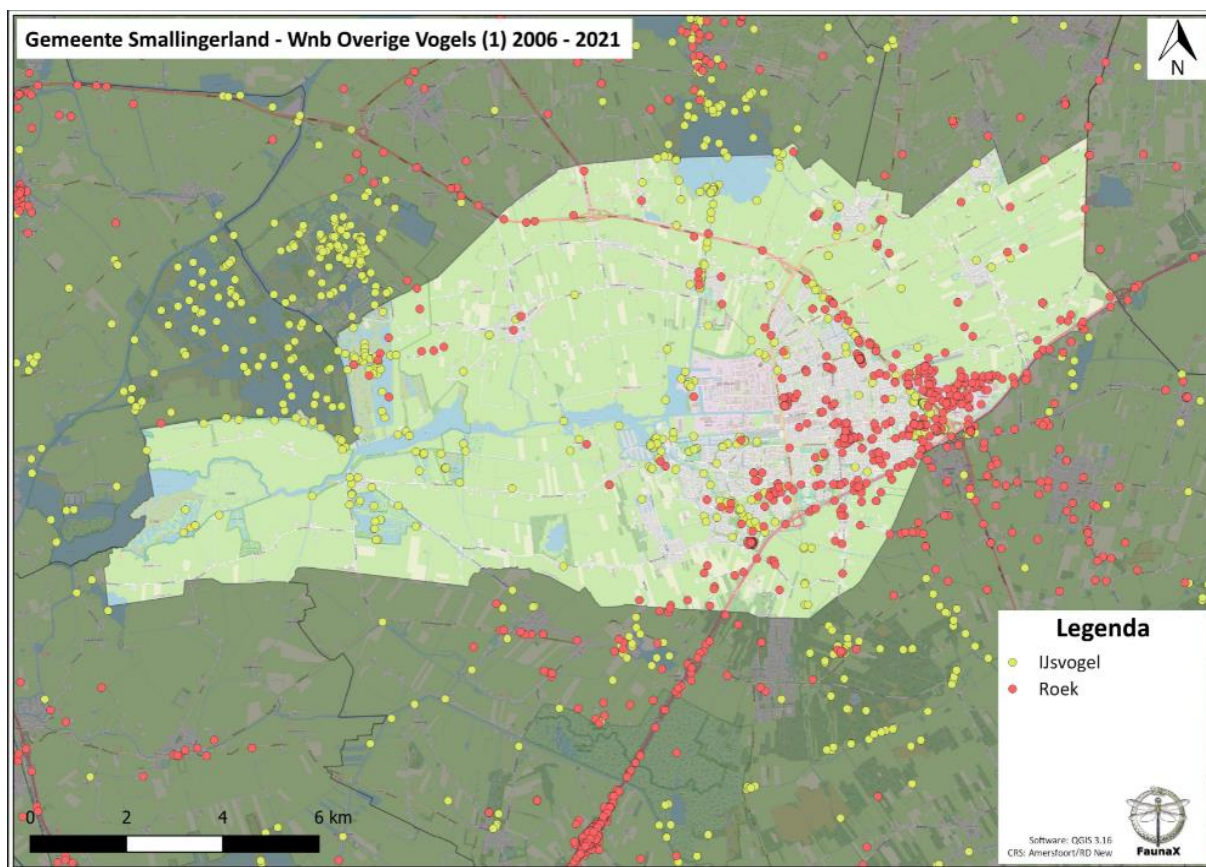
Figuur 2.7.: Waarnemingen van de verschillende uilensoorten in en om de gemeente Smallerland.

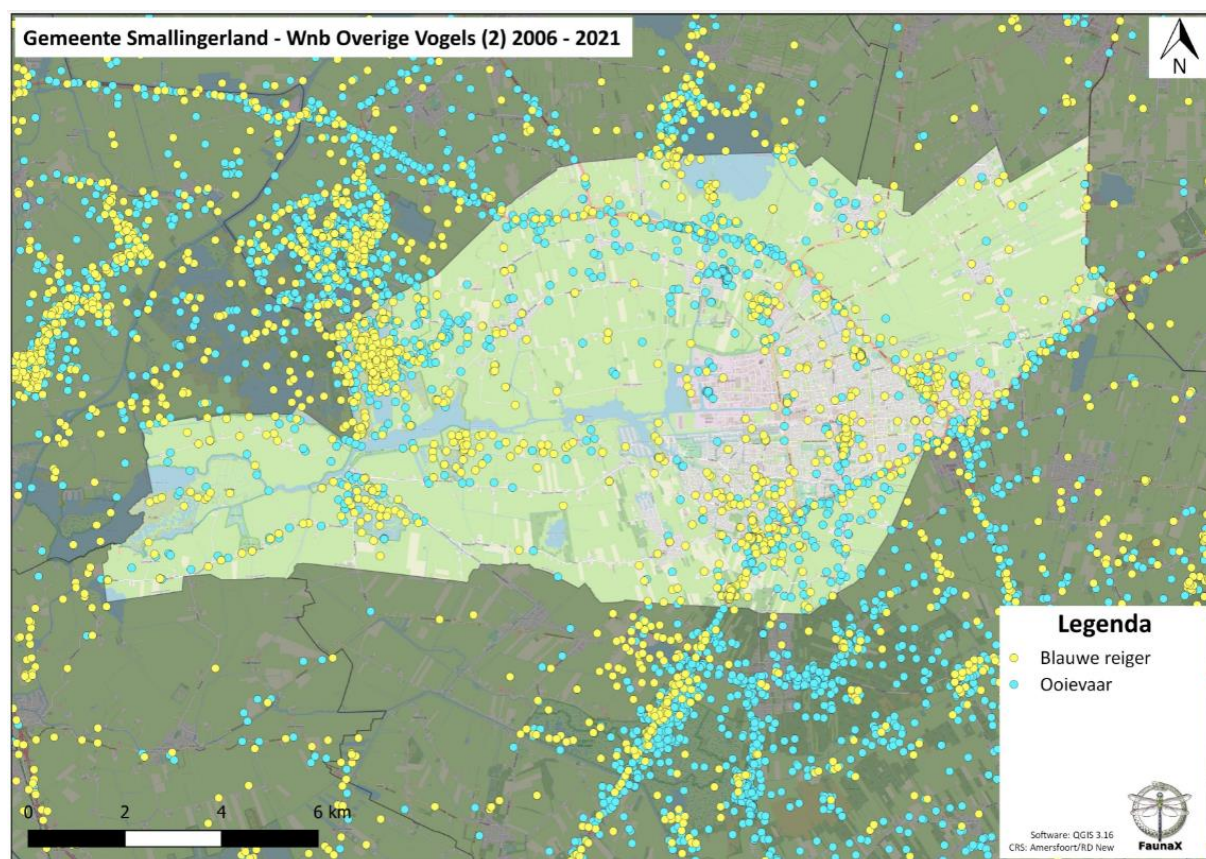
Figuur 2.8.: Waarnemingen van de verschillende valkensoorten in en om de gemeente Smallingerland.

Figuur 2.9.: Waarnemingen van de verschillende spechtensoorten in en om de gemeente Smallingerland.

Figuur 2.10.: Waarnemingen van ijsvogel en roek in en om de gemeente Smallingerland.

Figuur 2.11.: Waarnemingen van blauwe reiger en ooievaar in en om de gemeente Smallingerland.

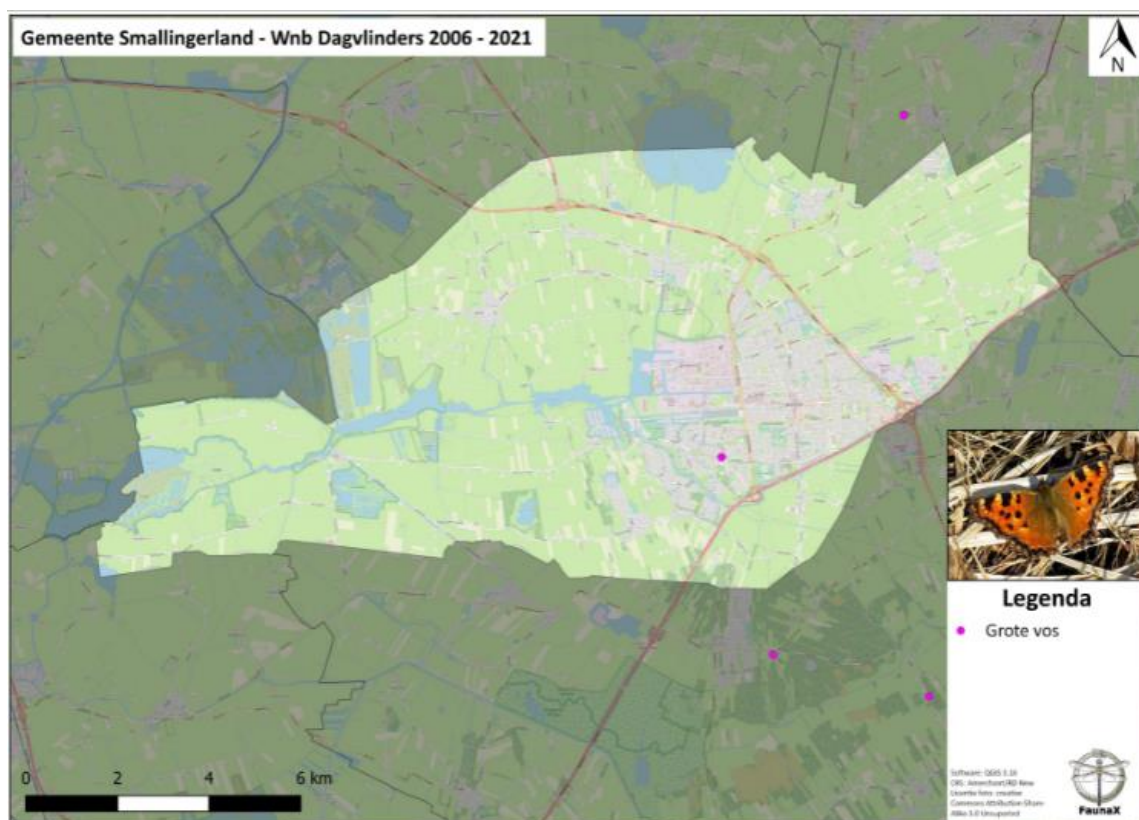
2.3 Ongewervelden

Onder de ongewervelden vallen beschermde insecten, zoals specifieke dagvlinder-, kever- en libellensoorten.

Dagvlinders

Binnen de gemeente Smallerland is één waarneming bekend van een onder de Wet natuurbescherming vallende nationaal beschermde dagvlindersoort, de grote vos (figuur 2.12).

De grote vos is een zeldzame dagvlindersoort welke in Nederland acuut met uitsterven werd bedreigd maar de laatste jaren weer vaker wordt gezien. Sinds 2019 wordt er ook voortplanting vastgesteld (Vlinderstichting). De soort heeft een voorkeur voor vochtige, open bossen, bosranden, boomgaarden en andere plekken met grote vrijstaande bomen en gebruikt vooral iep, maar ook zoete kers en sommige wilgensoorten als waardplant. De afgelopen vijf jaar is de soort in de gemeente één keer waargenomen. Gezien het feit de soort met een kleine opmars bezig is, is het niet uit te sluiten dat de soort ook in Drachten tot voortplanting komt of zal komen. Locaties die onder de habitatbeschrijving vallen en waar potentiële waardplanten aanwezig zijn verdienen in deze de aandacht.

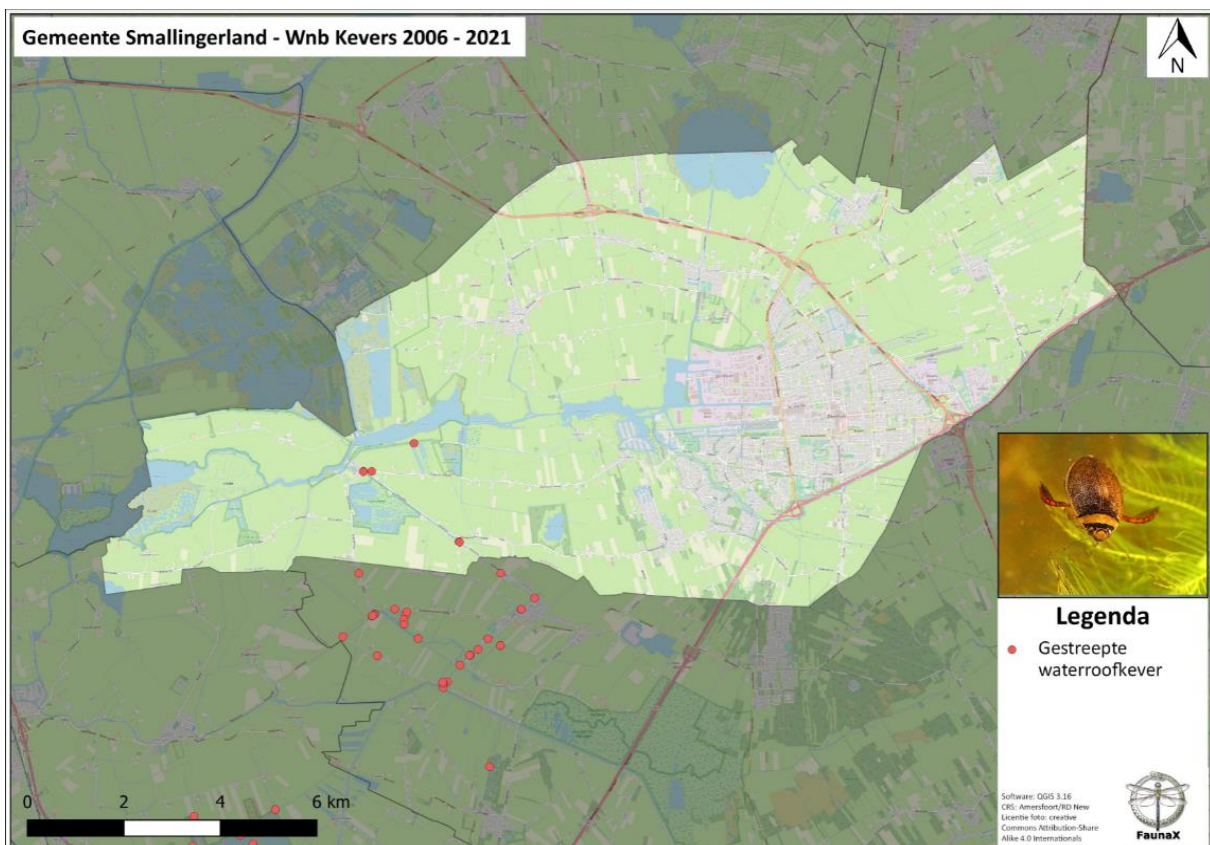
Figuur 2.12. Beschermde dagvlinders binnen de gemeente Smallerland (Art. 3.10 Wnb) (bron: NDFF; inzet foto: Wikipedia).

Kevers

Binnen de gemeentegrenzen van Smallerland zijn waarnemingen van de beschermde gestreepte waterroofkever bekend. Deze soort is een habitatrichtlijnsoort (Art 3.5 Wnb) en komt voor in sloten, petgaten en kanalen met helder water en vrij spaarzame vegetatie van drijvende en submerse waterplanten zonder krooslaag (bron: Nederlandse soorten). De soort heeft hierbij een voorkeur voor matig voedselarm (mesotroof) water en wordt vooral aangetroffen op veengrond.

Gezien de vele wateren die de gemeente Smallerland rijk is, kan het voorkomen van de gestreepte waterroofkever in andere watergangen binnen de gemeentegrenzen niet worden uitgesloten. Binnen de gemeente zijn meer waterpartijen aanwezig die aan de habitatvoorkeur van de gestreepte waterroofkever voldoen. Waarnemingen van gestreepte waterroofkever zijn schaars, doordat deze met netten moet worden gevangen en determinatie enige kennis en ervaring vereist. Hierdoor is het beeld dat uit de NDFF naar voren komt niet volledig. Vooral binnen het westelijke, en dan met name het zuidwestelijke deel van de gemeente komen waterlichamen voor die voldoen aan de habitatvoorkeur van deze soort.

Bij werkzaamheden aan waterpartijen die voldoen aan de habitatbeschrijving dient rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van de gestreepte waterroofkever. Voorzichtigheid is hierbij geboden, omdat het op basis van habitateigenschappen vaak lastig is in te schatten of deze soort op een specifieke locatie voorkomt of niet.

Figuur 2.13. Waarnemingen van beschermde kevers nabij de gemeente Smallerland (Art. 3.5 Wnb) (bron: NDFF; inzet foto: Wikipedia).

Libellen

Binnen de gemeente grenzen van Smallingerland komen vier libellensoorten voor die onder Art. 3.5 van de Wnb vallen (habitatrichtlijnsoorten), te weten gevlekte witsnuitlibel, groene glazenmaker, noordse winterjuffer, en sierlijke witsnuitlibel (figuur 2.14+2.15). Daarnaast komt de gevlekte glanslibel als nationaal beschermde Art.3.10 soort voor.

De waarnemingen van de bovengenoemde libellen lijken per soort enigszins geclusterd te zijn.

De gevlekte witsnuitlibel wordt net als groene glazenmaker in het Natura 2000 gebied De Alde Feanen waargenomen. Van deze soort worden de grootste aantallen aangetroffen in laagveengebieden, maar de soort wordt ook aangetroffen op de hoge zandgronden, waar de soort vooral gebruik maakt van vegetatierijke vennen en duinplassen, maar ook in voedselarme rijk begroeide sloten tot voortplanting kan komen (bron: De Vlinderstichting).

De groene glazenmaker kent een grotere verspreiding en wordt ook ten noordoosten van Drachten waargenomen. De waardplant van groene glazenmaker is krabbenscheer. Deze waterplant komt voor in stilstaande wateren zoals plassen, sloten en petgaten in laagveengebieden en sloten in veenweidegebieden. De waarnemingen van groene glazenmaker kunnen daarom een vertekend beeld van de realiteit weergeven. Bij werkzaamheden aan waterlichamen dient daarom extra gelet te worden op het voorkomen van krabbenscheer en dienen ecologen ingeschakeld te worden om gericht onderzoek uit te voeren.

Noordse winterjuffer en sierlijke witsnuitlibel zijn beiden binnen Drachten waargenomen. Dit betreffen hoogstwaarschijnlijk dwaalgasten uit omliggende natuurgebieden waar de soorten normaliter voorkomen.

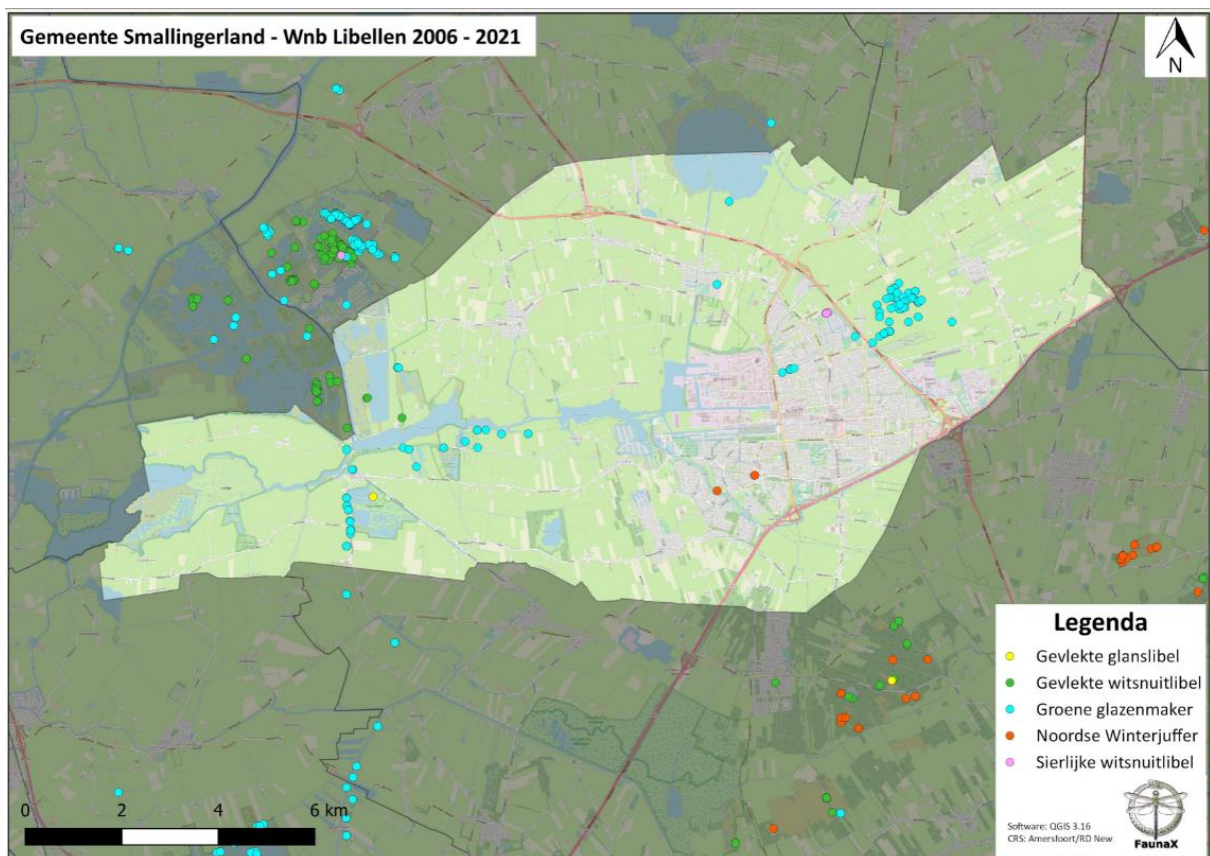
Het voortplantingshabitat van de noordse winterjuffer wordt gekenmerkt door petgaten en sloten in laagveenmoerassen, meestal met lisdodde en riet (bron: de Vlinderstichting). Daarnaast ook plassen met brede rietkragen of andere laagveenachtige vegetatie. Het overwinteringshabitat zijn beschutte plaatsen in heidevelden, velden van pijpenstrootje, halfopen (moeras)bossen met ondergroei van pijpenstrootje.

Het habitat van de sierlijke witsnuitlibel wordt gekenmerkt door schone vegetatierijke vennen, plassen en dode rivierarmen (bron: De Vlinderstichting).

De gevlekte glanslibel is een kenmerkende libellensoort voor het eindstadium in de verlanding van laag- en hoogveenmoerassen (Bron: De Boer et al, 2017). In sterk verlandde vegetatierijke (delen van) sloten en petgaten (met o.a. krabbenscheer) kan deze soort zich voortplanten.

De waarnemingen uit de NDFF zijn waarschijnlijk een vertekend beeld van de realiteit. De bovengenoemde soorten kunnen in theorie allen voorkomen in veengebied, zoals bij De Alde Feanen.

Voornamelijk bij werkzaamheden in gebieden waar al waarnemingen van beschermde libellen zijn of waar mogelijk habitat van beschermde libellen zit, extra letten op de aanwezigheid en er dient dan ook voorafgaand een gericht ecologisch onderzoek plaats te vinden naar het voorkomen van de soorten.

Figuur 2.14. Waarnemingen van beschermde libellen binnen de gemeente Smallingerland (Art. 3,5 Wnb) (bron: NDFF).

Figuur 2.15. V.l.b.n.ro.: gevlekte witsnuitlibel, groene glazenmaker, noordse winterjuffer en sierlijke witsnuitlibel (foto's: Wikipedia).

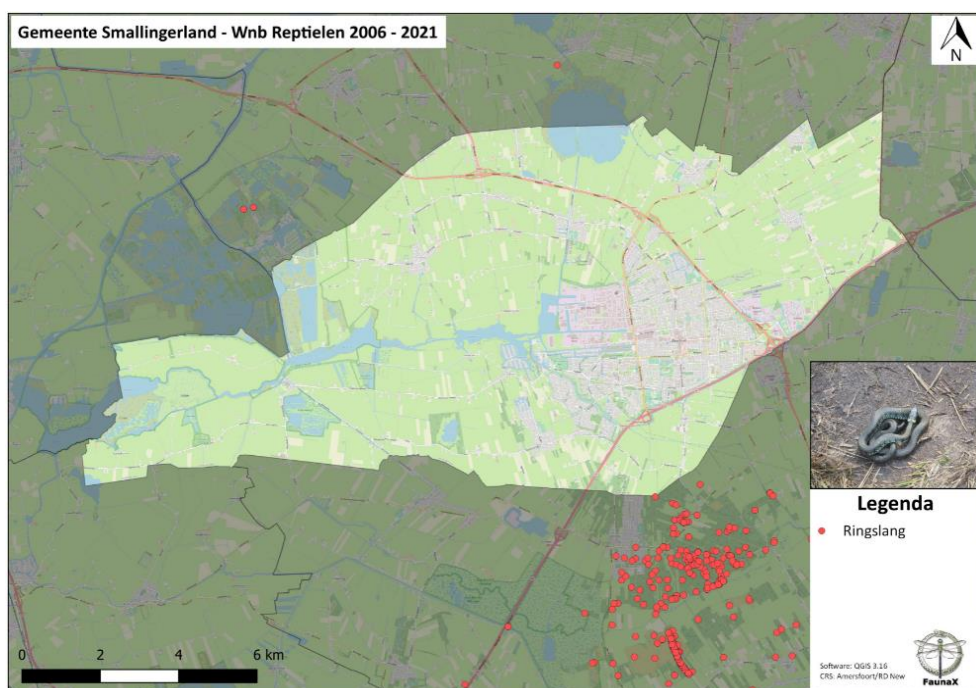
2.4 Reptielen en Amfibieën

Reptielen

De enige reptielensoort die binnen de gemeente Smallingerland voor kan komen, is de ringslang (figuur 2.16). Dit betreft een nationaal beschermde soort (Art. 3.10 Wnb).

De ringslang is een niet giftige slangensoort die gebonden is aan waterrijke habitats op veen- en zandgronden en de overgang van zandgrond naar veen- en kleigrond (bron: RAVON). Laag gelegen, natte gebieden worden vaak vermeden, omdat daar meestal niet ieder stadium van de levenscyclus kan worden doorlopen. Van belang is de aanwezigheid van een combinatie van waterlichamen waarin veel amfibieën aanwezig zijn en de aanwezigheid van landhabitat met structuurrijke vegetatie, zoals heide, bos(randen) of rietkragen, waarbij de mogelijkheid bestaat om in de winter boven het grondwaterpeil en onder de vorstgrens te verblijven. Binnen dit spectrum is de habitatvoorkeur van de ringslang relatief breed. Dit uit zich in het feit dat de soort in optimaal geschikt habitat in hoge dichtheden voorkomt, maar ook in lagere dichtheden wordt aangetroffen in minimaal geschikt habitat. Dit, in combinatie met het feit dat de soort relatief grote afstanden af kan leggen (> 1 kilometer), zwerfgedrag vertoont en plaatselijk oprukt, heeft tot gevolg dat het soms lastig is in te schatten of de soort ergens voor kan komen of niet.

De gemeente Smallingerland bevindt zich op zand- en veengrond. Het bos van Beetsterzwaag, dat onderdeel is van de gemeente Opsterland biedt daarbij optimaal geschikt habitat voor de ringslang. De soort wordt hier dan ook veelvuldig waargenomen. Ook in de Alde Feanen is de soort waargenomen, maar het betreft hier zeer sporadische waarnemingen, wellicht van zwervende individuen. Uit de gemeentegrenzen van Drachten zijn geen waarnemingen van de ringslang bekend (NDFF), maar de soort is wel vlak buiten de gemeentegrenzen waargenomen. Bij werkzaamheden op locaties met geschikt habitat voor de ringslang dient rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van ringslang. Dit geldt vooral voor delen van de gemeente die grenzen aan de al dan niet bosrijke delen van Beetsterzwaag.

Figuur 2.16. Waarnemingen van beschermde reptielen binnen de gemeente Smallingerland (Art. 3.10 Wnb) (bron: NDFF; inzet foto: Bureau FaunaX).

Amfibieën

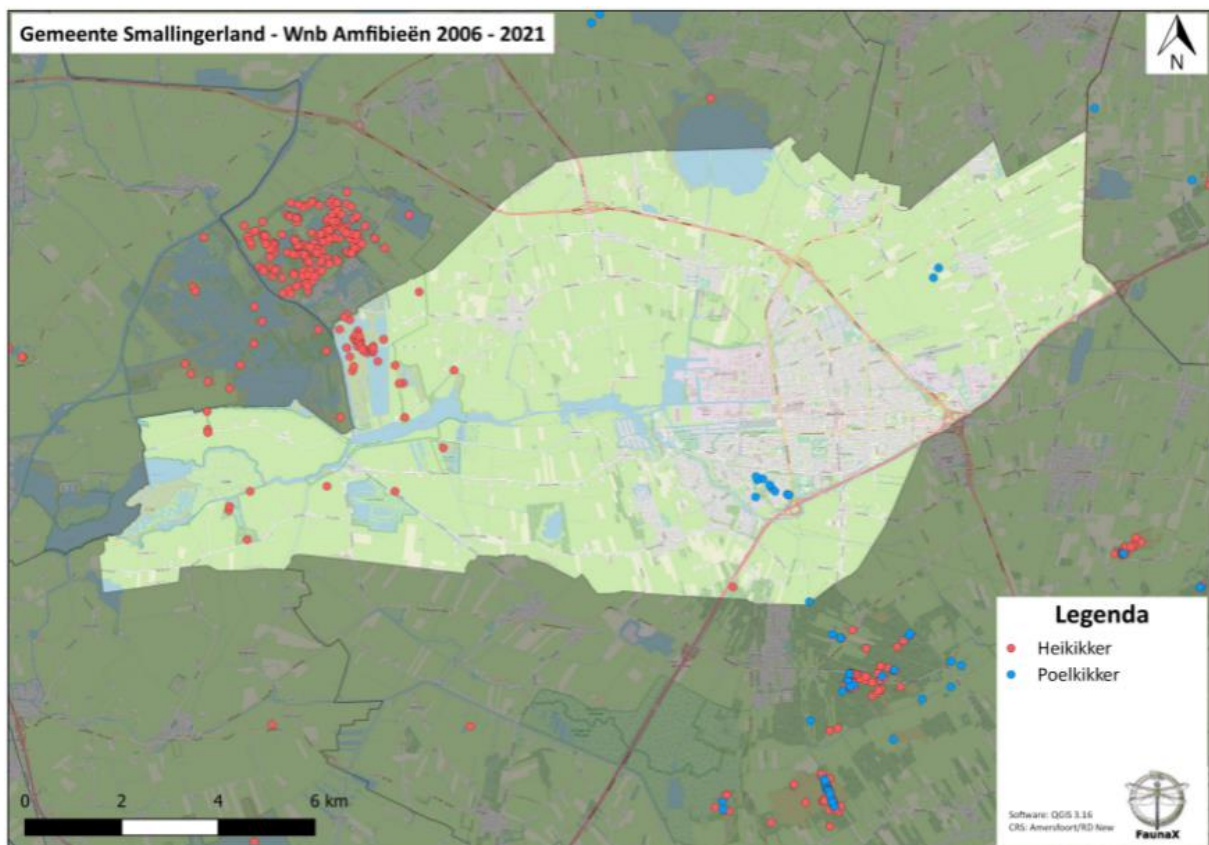
Binnen de gemeente Smallingerland komen twee amfibieënsoorten voor die onder habitatrichtlijnsoorten Art 3.5 van de Wnb vallen, te weten de heikikker en de poelkikker (figuur 2.17 + 2.18).

De heikikker is een bruine kikkersoort met een duidelijke voorkeur voor heide, hoogveen, laagveen en halfnatuurlijk grasland (bron: RAVON). De soort komt nauwelijks voor in intensief landbouwgebied, rond infrastructuur en bebouwing. De heikikker geeft daarbij voorkeur aan kleine voedselarme tot matig voedselrijke geïsoleerde wateren zoals petgaten, vennen en sloten die soms plaatselijk droog kunnen vallen. Buiten de gemeentegrenzen bevinden zich twee grote populaties van deze soort, namelijk in de Alde Feanen en in de Beetsterzwaagse bossen. Westelijk binnen de gemeentegrenzen zijn waarnemingen van de heikikker bekend uit delen die op de Alde Feanen aansluiten of hier onderdeel van zijn. Ook is de soort waargenomen in delen van de gemeente die grenzen aan Beetsterzwaag.

Waarschijnlijk komt de soort in meer delen van de gemeente voor en ligt het zwaartepunt in de delen waar reeds waarnemingen gedaan zijn.

De poelkikker is de kleinste groene kikkersoort die een voorkeur heeft voor zwak zure, stilstaande wateren in bos- en heidegebieden op de hogere zandgronden (bron: RAVON), maar komt ook in laagveengebieden voor. De soort komt voor in vennen, poelen, vijvers, petgaten en watergangen in hoog- en laagveengebieden en in de uiterwaarden. De wateren waarin de poelkikker voorkomt worden gekenmerkt door zonnige, warme, onbeschaduwde, voedselarme en schone wateren met goed begroeide oeverzones. Van deze soort zijn zowel waarnemingen uit de bebouwde kom van Drachten, de omgeving van Beetsterzwaag als uit de omgeving van Drachtstercompagnie bekend. Omdat deze soort op basis van uiterlijk moeilijk te determineren is en ervaring vereist is om de soort op basis van geluid te determineren geeft de NDFF waarschijnlijk een onvolledig beeld van de verspreiding van deze soort.

Bij werkzaamheden aan waterpartijen en potentieel landhabitat dient rekening te worden gehouden met de (mogelijke) aanwezigheid van deze soorten. Voorzichtigheid is hierbij geboden, omdat het op basis van habitateigenschappen vaak lastig is in te schatten of deze soorten op een specifieke locatie voorkomen.

Figuur 2.17. Waarnemingen van beschermde amfibieën binnen de gemeente Smallingerland (Art. 3.5 Wnb) (bron: NDFF).

Figuur 2.18. Heikikker en poelkikker (foto's: Wikipedia).

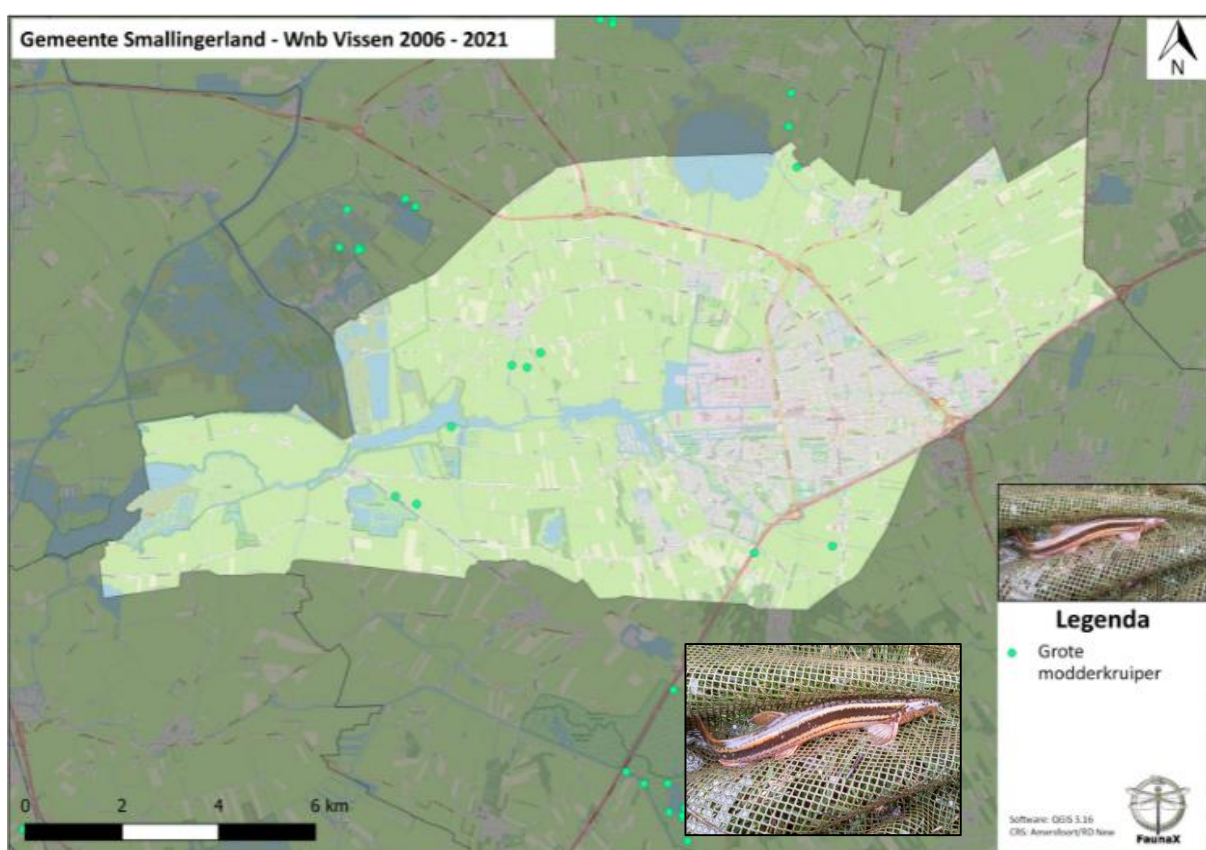
2.5 Vissen

Binnen de gemeente Smallingerland is één vissoort waargenomen die onder de Wnb valt, de grote modderkruiper (figuur 2.19).

Het habitat van de grote modderkruiper wordt gekenmerkt door ondiepe wateren met een goed ontwikkelde slib/bodemlaag, vaak met uitbundige waterplantengroei (bron: RAVON). Vaak komt de soort voor in al dan niet doodlopende sloten die wellicht droog kunnen vallen en die vrij van predatoren zijn. De soort wordt soms echter ook gevangen in relatief intensief beheerde sloten.

De waarnemingen bij De Alde Feanen en de weilanden ten zuiden van Drachten geven geen volledig beeld van het verspreidingsgebied van grote modderkruiper. Dit vanwege het feit dat het een lastig te vangen soort betreft en kennis vereist is om de soort te onderscheiden van soorten als de kleine modderkruiper.

Bij werkzaamheden aan waterpartijen dient rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van grote modderkruiper. Voorzichtigheid is hierbij geboden, omdat het op basis van habitateigenschappen vaak lastig is in te schatten of deze soort op een specifieke locatie voorkomt of niet. In vrijwel alle delen van de gemeente, inclusief de bebouwde kom van Drachten zijn watergangen aanwezig waarin de soort voor kan komen.

Figuur 2.19. Waarnemingen van beschermde vissen binnen de gemeente Smallingerland (Art. 3.10 Wnb) (bron: NDFF; inzet foto: Bureau FaunaX).

2.6 Zoogdieren

Vleermuizen

Binnen de gemeente Smallerland zijn waarnemingen van acht vleermuissoorten bekend, te weten gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, watervleermuis, gewone grootoorvleermuis, tweekleurige vleermuis en ruige dwergvleermuis (figuur 2.20-21).

Het habitat van vleermuizen is afhankelijk van de soort. Er zijn bijvoorbeeld typische boombewonende soorten zoals de rosse vleermuis; typisch gebouwbewonende soorten zoals gewone dwergvleermuis, laatvlieger en meervleermuis en soorten die zowel in bomen en gebouwen verblijven zoals de ruige dwergvleermuis.

Vleermuizen die in bomen voorkomen verblijven voornamelijk in boomholten van o.a. spechten waarbij de holte meestal naar boven toe is doorgerot.

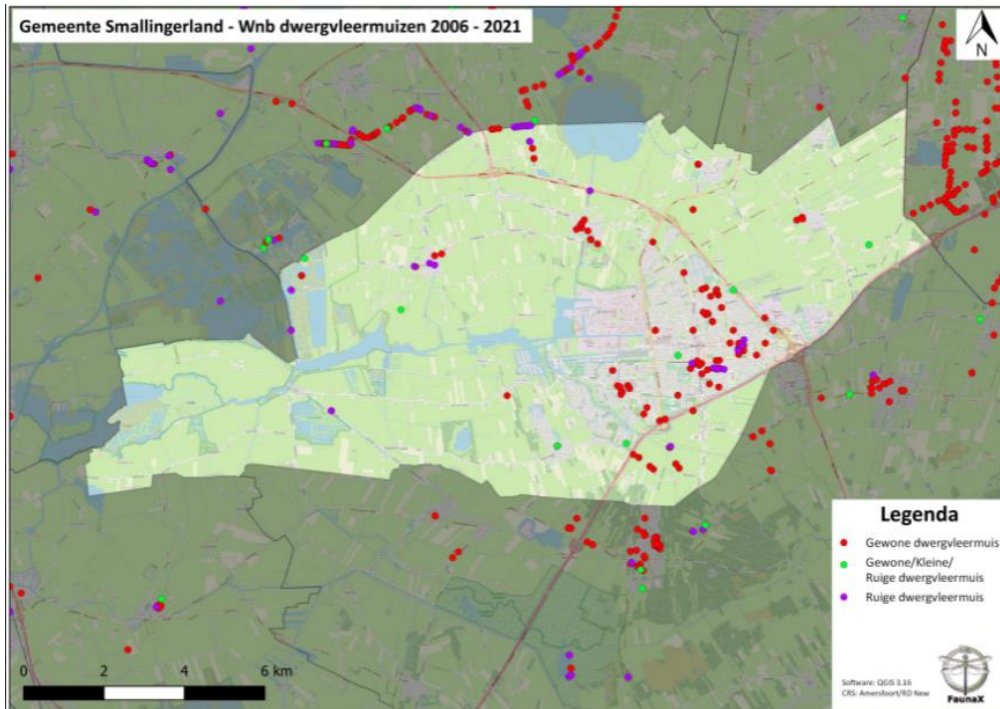
Gebouwbewonende vleermuissoorten kunnen al vrij eenvoudig in een gebouw verblijven als daar enige toegankelijkheid tot een spouw of het dak aanwezig is. De kleinste vleermuissoort die binnen de gemeente Smallerland voorkomt, de gewone dwergvleermuis, kan bijvoorbeeld al door stootvoegen of andere openingen kruipen ter grootte van een lucifersdoosje.

Daarnaast verschillen verblijfplaatsen van vleermuizen over het jaar in functie en zijn aan het functioneren van een verblijfplaats bepaalde voorwaarden verbonden. Zomerverblijven, waar één of enkele individu(en) bij elkaar tijdens de kraamperiode verblijven, hebben relatief weinig warmte buffering nodig en hebben weinig beperkingen qua afmetingen. Kraamverblijven, waar grote aantallen vrouwtjes en hun jongen bij elkaar verblijven, dienen daarentegen wel ruim te zijn. Zowel in zomer, als in kraamverblijven is over het algemeen sprake van relatief hoge temperaturen. Deze bevinden zich vaak in zonbeschenen muren, daklagen, boomholten of zolders. Paarverblijven, waar individuen tijdens de paarperiode in relatief lage aantallen verblijven om te paren hoeven over het algemeen aan minder eisen te voldoen. Zo kan in het uiterste geval een ingeklapte parasol al dienen als verblijfplaats. Winterverblijven, waar al dan niet grote aantallen bij elkaar rond de winter verblijven, hebben een goede warmte buffering nodig en afhankelijk van of het een massawinterverblijf betreft dienen deze ook ruim genoeg te zijn. Dergelijke verblijfplaatsen bevinden zich vaak in verwarmde woningen. In het geval van onverwarmde gebouwen, betreffen het vaak gebouwen met dikke muren en of meerdere compartimenten, waardoor er sprake is van een goede buffering. Hierbij kan worden gedacht aan ijskelders, steenovens, bunkers en oude kerkgebouwen. Het verschilt per soort wat voor objecten over het algemeen de voorkeur hebben.

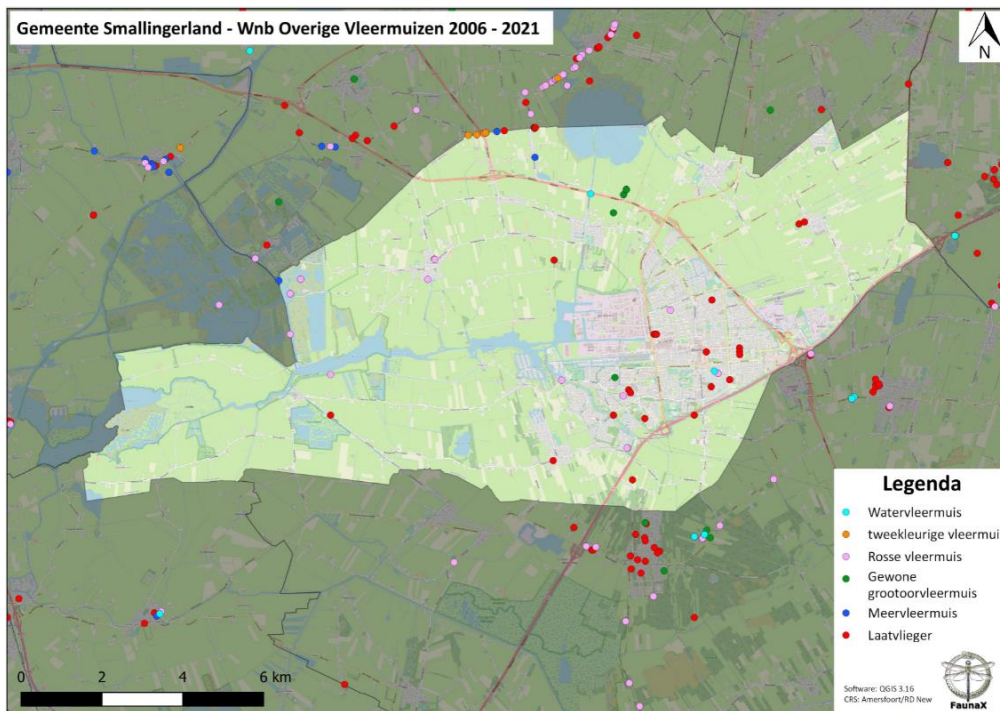
Naast verblijfplaatsen hebben foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen ook een beschermde status als het gaat om essentiële foerageergebieden dan wel vliegroutes. Deze worden als essentieel bestempeld als er weinig tot geen alternatieven in de omgeving te vinden zijn en de vliegroute of het foerageergebied derhalve van essentieel belang is voor het instand houden van een verblijfplaats.

De waarnemingen van vleermuizen binnen de gemeente Smallerland geven geen volledig beeld van de verspreiding van de soorten. Dit vanwege het feit dat vleermuizen moeilijk te determineren zijn op basis van zichtwaarnemingen van rustende individuen. Daarnaast vereist het determineren van vliegende vleermuizen het gebruik van apparatuur en kennis en ervaring met het determineren van de soorten op basis van ultrasoon geluid.

Het is in het geval van een planvoornemen dan ook belangrijk om vooral rekening te houden met de habitatvoorkeur van de verschillende soorten. In de praktijk kan het voorkomen van verblijfplaatsen van vleermuizen in bouwwerken of in bomen met holten zelden op voorhand worden uitgesloten en zijn vervolgstappen vereist om negatieve effecten te voorkomen. Het inschatten van of een object verblijfplaatsen van vleermuizen kan herbergen en of een vliegroute of foerageergebied van essentieel belang is voor het instandhouden van een verblijfplaats vereist kennis van vleermuizen en betreft maatwerk.

Figuur 2.20. Waarnemingen van beschermde dwergvleermuizen binnen de gemeente Smallingerland (Art. 3,5 Wnb) (bron: NDDF).

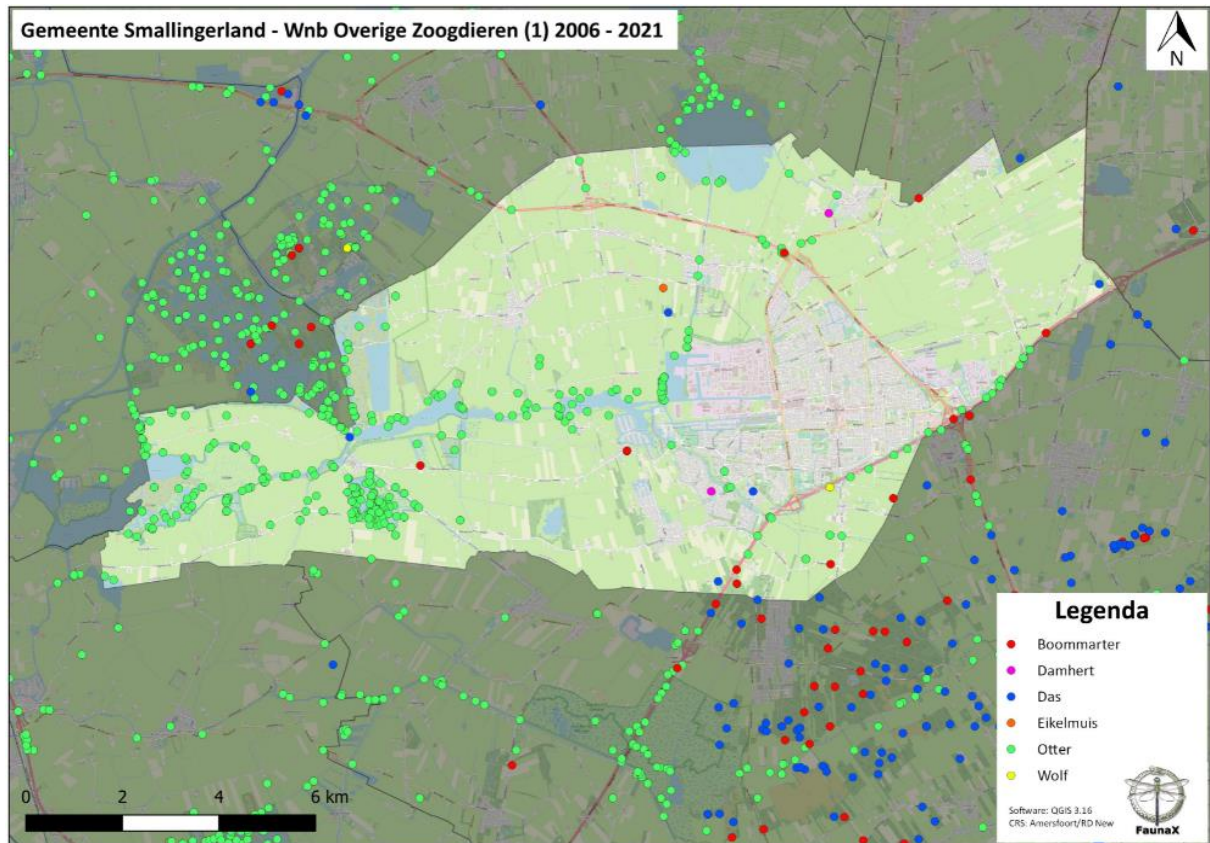
Figuur 2.21. Waarnemingen van overige beschermde vleermuizen binnen de gemeente Smallingerland (Art. 3,5 Wnb) (bron: NDDF)

Figuur 2.22. Beschermden vleermuizen binnen de gemeente Smallingerland (Art. 3.5 Wnb). V.l.b.n.ro.: gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis (foto's: Wikipedia).

Overige Zoogdieren

Binnen de gemeente Smallingerland komen (naast vleermuizen) negen zoogdiersoorten voor die onder Art. 3.5 of 3.10 van de Wnb vallen, te weten boommarter, damhert, das, eekhoorn, eikelmuis, noordse woelmuis, otter, waterspitsmuis en wolf. Hieronder zal er per soort worden ingegaan op verspreiding en habitatvoorkeur, te beginnen met de vier kleine zoogdiersoorten.

Figuur 2.23. Waarnemingen van overige beschermde zoogdieren binnen de gemeente Smallingerland (Art. 3.5 en 3.10 Wnb) (bron: NDFF).

Eikelmuis

Binnen de gemeente Smallingerland is één recente waarneming bekend van eikelmuis (Art. 3.10 Wnb), tussen Opeinde en Drachten (figuur 2.23). Dit is uitzonderlijk, want de soort heeft een verspreidingsgebied enkel in Zuid-Limburg waar kalksteen in de bodem zit (bron: Zoogdierverseniging). Daar worden ze aangetroffen in bomen, struiken en op de grond van structuurrijke loofbossen in glooiend gebied, het liefst begroeid met eiken, maar ze komen ook voor in naaldbossen, boomgaarden, kleinschalig agrarisch cultuurlandschap en parklandschap in dorpsranden. Maar ook struikgewas, hagen, tuinen, rotsen, muren en gebouwen kunnen bewoond worden door de eikelmuis, mits er in de directe omgeving bos of struikgewas aanwezig is en de plek zelf voldoende beschutting geeft.

De waarneming betreft dan ook waarschijnlijk een uitgezet of ontsnapt dier of een verkeerd ingevoerde waarneming. We achten de kans dat deze soort zich binnen de gemeentegrenzen handhaaft uitermate klein.

Eekhoorn

Eekhoorn (Art. 3.10 Wnb) is een soort die voorkomt in loofbos, naaldbos of gemend bos, maar ook in tuinen, parken en houtwallen in de buurt van bos (bron: Zoogdiervereniging). De waarnemingen binnen Drachten (figuur 2.25) zijn dan ook deels te verklaren door de nabijheid van het bos van Beetsterzwaag waar de soort veelvuldig wordt waargenomen. Binnen de gemeentegrenzen is het aantal waarnemingen beperkt, maar het kan niet worden uitgesloten dat de soort ook in andere delen van de gemeente voorkomt.

Eekhoorns verblijven in zelf gebouwde nesten in bomen die voornamelijk goed zichtbaar worden in de winter als de bomen zonder blad staan, maar ook in boomholten en soms zelfs nestkasten.

Bij werkzaamheden aan bomen, vooral in bosrijkere delen van de gemeente, dient er rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van deze soort.

Figuur 2.24. Kleine beschermde zoogdiersoorten die binnen de gemeente Smallingerland zijn waargenomen. V.l.b.n.ro.: eikelmuis, eekhoorn, noordse woelmuis en waterspitsmuis (foto's: Wikipedia).

Noordse woelmuis

De noordse woelmuis (Art 3.5 Wnb) die in Nederland voorkomt is een aparte ondersoort van de in Europa voorkomende soort (bron: Zoogdiervereniging) waarvan het verspreidingsgebied, ondanks beschermingsmaatregelen, nog steeds sterk afneemt. De noordse woelmuis beperkt zich op het vaste land van Nederland tot natte moerasgebieden met vooral hoge grasachtige vegetatie (bron: Zoogdiervereniging). Deze gebieden worden gekenmerkt door grote oppervlakten aan rietland, moeras, zeer extensief gebruikte weilanden, drassige hooilanden en/of periodiek overstroomde terreinen.

De recentelijke waarnemingen van noordse woelmuis zijn dan ook gedaan in rietlanden en moerassige weilanden welke onderdeel zijn van of grenzen aan de Alde Feanen (figuur 2.25). We achten dat de kans dat de soort ook in andere delen van de gemeente voorkomt uitermate klein.

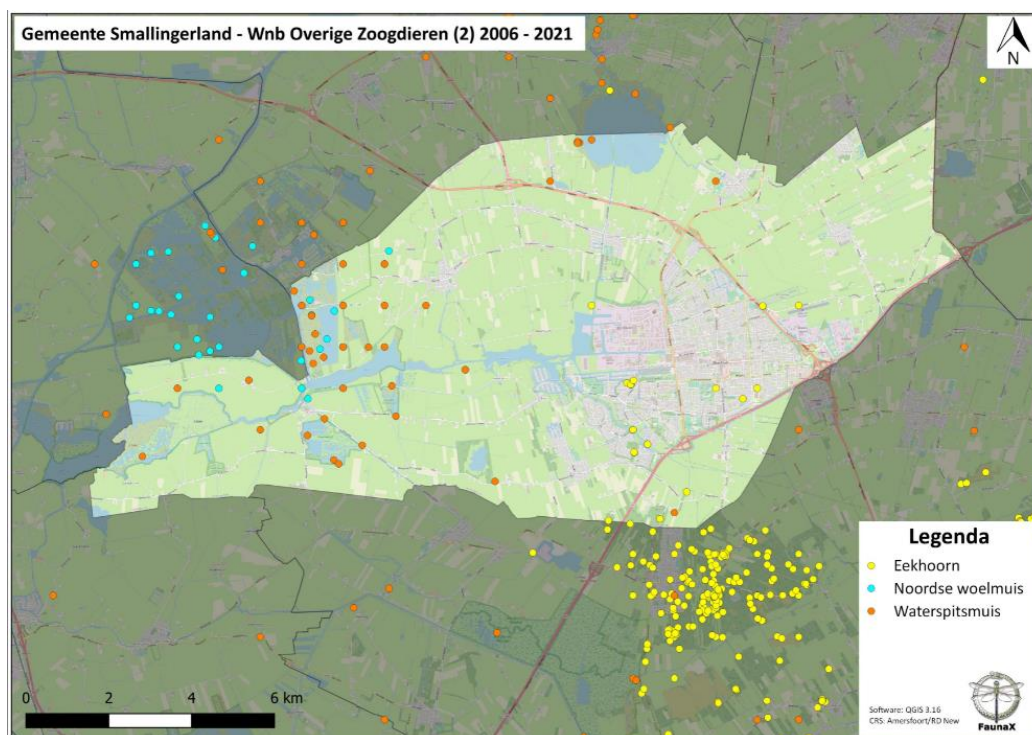
Bij werkzaamheden in voor noordse woelmuizen geschikt habitat dient er rekening te worden met de (mogelijke) aanwezigheid van deze soort.

Waterspitsmuis

Zoals de naam al suggereert is de waterspitsmuis net als de noordse woelmuis een soort die voorkomt in waterrijke gebieden. De waterspitsmuis is daarbij een soort met een wat bredere habitatvoorkeur die ook in het water foerageert en leeft. De soort komt voor in en langs schoon niet te voedselrijk, vrij snel stromend tot stilstaand water met een behoorlijke ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers (bron: Zoogdiervereniging). De soort komt voor bij beken, rivieren, sloten, plassen, vaak op locaties waar met kwel gevoed grondwater opwelt.

Waarnemingen van de waterspitsmuis zijn voornamelijk in en bij waterrijke gebieden binnen de gemeente Smallerland gedaan, rond De Veenhoop en De Alde Feanen (figuur 2.25). Echter, de waarnemingen die in de NDFF staan geven geen compleet beeld. De waterspitsmuis is een ontzettend schuw dier en wordt dan ook voornamelijk waargenomen aan de hand van eDNA onderzoek of gericht onderzoek naar muizen, zoals braakballenonderzoek of onderzoek met behulp van life-traps. Daar komt bij dat ervaring vereist is om deze soort te onderscheiden van andere spitsmuizensoorten.

Bij werkzaamheden aan voor de waterspitsmuis geschikt habitat dient er rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van deze soort.

Figuur 2.25. Waarnemingen van overige beschermde zoogdieren binnen de gemeente Smallerland (Art. 3.5 en 3.10 Wnb) (bron: NDFF).

Naast kleine beschermde zoogdiersoorten zijn er ook grotere zoogdiersoorten binnen de gemeente Smallerland waargenomen die bescherming genieten (figuur 2.16). Hieronder wordt er per soort verder ingegaan op verspreiding en habitatvoorkeuren.

Boommarter

De boommarter is één van de drie marterachtigen die in de provincie Fryslân geen vrijstelling heeft. De boommarter valt daarbij onder Art 3.10 van de Wnb. Het is een soort die voornamelijk in bosrijk gebied voorkomt en verblijft daarbij vooral in boomholten, konijnen-, vossen of dassenhollen, tussen boomwortels of onder takkenbossen (bron: Zoogdierverseniging). Nesten zitten vaak in oude spechten- of eekhoornholten, regelmatig in inrottigsholten en soms in gebouwen die in of aan de rand van het bos staan. Boommarters maken meestal niet zelf een hol maar passen een bestaand nest aan. De soort wordt steeds vaker binnen de bebouwde kom van gemeenten waargenomen, waar deze meestal gebruik maakt van holtes in oude bomen, bijvoorbeeld in parken.

De waarnemingen van boommarter zijn vooral gedaan rond de A7 bij Drachten (figuur 2.23). Dit zijn dan ook waarnemingen van verkeersslachtoffers. De overige waarnemingen komen vooral uit bosrijkere gebieden. De waarnemingen geven naar alle waarschijnlijkheid geen compleet beeld van de realiteit. Buiten de perioden met jongen zijn boommarters voornamelijk 's nachts actief. Daarnaast lijkt de boommarter (en zijn ontlasting) sterk op (dat van) de in de provincie Friesland algemenere en vrijgestelde steenmarter. Alleen verifieerbare waarnemingen (met foto of gedetailleerde beschrijving of gedaan door iemand met directe toegang tot de NDFF) worden opgenomen in de NDFF.

Bij werkzaamheden in voor boommarters geschikt habitat en/of waar (mogelijke) sporen van boommarter zijn aangetroffen dient er dan ook rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van verblijfplaatsen van deze soort.

Das

De das is de tweede marterachtige die in de provincie Fryslân geen vrijstelling heeft en net als de boommarter valt onder Art 3.10 van de Wnb. De das is een soort die met de hele familie in burchten verblijft. De soort kan in allerlei verschillende soorten biotopen voorkomen, maar geeft de voorkeur aan kleinschalige akker- en weidelandschap met verspreide bosjes, heggen en houtwallen (bron: Zoogdierverseniging). Andere geschikte leefgebieden zijn vochtige heiden en rivierdalen, en soms worden er zelfs verblijfplaatsen aangetroffen onder gebouwen. Vereisten van een leefgebied van de das zijn dat het voldoende dekking moet bieden, weinig verstoring kent, een groot aanbod aan voedsel biedt en grond geschikt om een burcht te graven, waarbij de grondwaterstand tenminste 1,5m onder het maaiveld staat. De das kan flinke afstanden afleggen en maakt daarbij voor het foerageren onder andere gebruik van weilanden waarin het zoekt naar ongewervelden die vlak onder het maaiveld leven, zoals emelten. Hierbij kunnen dassen zelfs in woonwijken terecht komen. Ook in Drachten is de afgelopen vijf jaar een dergelijke waarneming gedaan.

Dat de recentelijke waarnemingen van de das binnen de gemeente Smallerland vooral ten zuiden van Drachten zijn gedaan is op basis van de habitatvoorkeur goed verklaarbaar (figuur 2.23). Het habitat in de bosrijke delen van Beetsterzwaag is uitermate geschikt voor de soort. Het is echter aannemelijk dat de waarnemingen die binnen de gemeentegrenzen gedaan zijn een onderschatting zijn van de werkelijke verspreiding. Dassens zijn namelijk nacht actief en waarnemingen worden voornamelijk gedaan op basis van sporen en herkenning van wissels en burchten.

Bij werkzaamheden in voor dassen geschikt habitat, of waar sporen van dassen zijn aangetroffen, dient er rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van verblijfplaatsen van deze soort. Waarschijnlijk is binnen de gemeentegrenzen vooral sprake van foerageergebied van dassen die in de gemeente Opsterland verblijven. Het voorkomen van verblijfplaatsen binnen de gemeentegrenzen kan echter niet op voorhand worden uitgesloten.

Otter

De derde marterachtige die binnen de gemeente Smallingerland voorkomt en als habitatrichtlijnsoort onder Art 3.5 van de Wnb valt is de otter. De verspreiding van de otter lijkt relatief goed gedocumenteerd te zijn binnen de gemeente Smallingerland (figuur 2.23). De otter is een soort die in de jaren tachtig uitgestorven was in Nederland (bron: Zoogdiervereniging). Door schoning van de wateren en herintroductie is de soort weer in opmars. De otter komt in oeverzones van allerlei wateren voor, zolang er voldoende dekking en rust, schoon water en voldoende voedsel te verkrijgen is. Doordat het water ook in de steden steeds schoner wordt, wordt de soort ook steeds vaker binnen stedelijke gebieden aangetroffen. De waarnemingen binnen Drachten en omliggende dorpen zijn dan ook niet uitzonderlijk.

Bij werkzaamheden aan waterpartijen en dan met name waar al waarnemingen van otter bekend zijn, dient er rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van verblijfplaatsen van deze soort.

Damhert

Het damhert valt onder Art. 3.10 van de Wnb en is één van de twee hertensoorten die deze bescherming genieten zonder vrijgesteld te zijn. Grote vrijlevende populaties komen in Friesland eigenlijk niet voor, wel in de duingebieden van Kennemerland (Nationaal Park Zuid-Kennemerland, de Amsterdamse waterleidingduinen), Schouwen-Duiveland (Kop van Schouwen), de Veluwe en een kleinere populaties in de Manteling van Walcheren, het Horsterwold en op de Utrechtse Heuvelrug (bron: Zoogdiervereniging). Vanuit deze natuurgebieden zwerven dieren regelmatig uit naar de omgeving, maar alsnog niet in de richting van de provincie Friesland. Uitzondering hierop wordt gevormd door een populatie damherten waarvan de oorsprong zich bevindt in gevangenschap. Deze populatie bevindt zich grofweg tussen Heerenveen (Oranjewoud) en Oostwold, bestaat uit ruim 300 individuen en is de afgelopen jaren geregeld voorbij gekomen in de media omdat de provincie voornemens is een deel van deze populatie af te laten schieten (NOS: 7 juli 2021). Desalniettemin geniet deze populatie bescherming onder de Wnb.

De enige waarneming van damhert binnen de gemeente Smallingerland is gedaan bij Rottevalle, op een locatie van een hertenkamp (figuur 2.23). Het betreft dus geen in het wild levende nakomeling van een ontsnapt dier, maar één in gevangenschap. Bescherming is in deze niet van toepassing. Het is echter niet ondenkbaar dat de damhertenpopulatie in Friesland zich verder uitbreidt en er in de toekomst ook waarnemingen zullen worden gedaan binnen de gemeentegrenzen van gemeente Smallingerland.

Het damhert komt vooral voor in lichte loofbossen en gemengde bossen, minder vaak in uitgestrekte naaldbossen. Het heeft een voorkeur voor oudere bossen met een dichte onderbegroeiing. Belangrijk is dat er voldoende gras is. Ook komt het voor in randzones bij open plekken, graslanden en akkerranden en in parkachtige bosgebieden.

We achten de kans dat er bij werkzaamheden rekening dient te worden gehouden met de aanwezigheid van deze soort klein, maar het is wel van belang om de ontwikkeling van de hierboven genoemde populatie in ogenschouw te houden.

Wolf

Tussen 1869 en 2011 kwam de wolf niet meer voor in Nederland (bron: Zoogdiervereniging), maar sindsdien zijn er steeds meer waarnemingen bekend, waarvan ook enkele waarnemingen zijn gedaan binnen de gemeente Smallerland (figuur 2.23)! Het gaat tot nu toe vooral om pioniers die vanuit Duitsland ons land binnen komen, maar er is ook sprake van daadwerkelijke roedelvorming op de Veluwe. Ook in de provincie Friesland, namelijk in de omgeving van het Drents Friese Wold (Leeuwarder Courant, 20 november 2021), is op het moment van schrijven wellicht sprake van roedelvorming. Al met al is de wolf bezig met een ware comeback.

Wolven kunnen zich makkelijk aanpassen aan een veranderde leefomgeving, en komen daardoor in heel verschillende leefgebieden voor. In Nederland beperkt het habitat zich vooral tot bos-, heide- en cultuurlandschap (bron: Zoogdiervereniging). Bij voorkeur leeft de wolf in uitgestrekte open bossen en afgelegen moerasgebieden. De soort is echter een 'cultuurvolger' en heeft geleerd te overleven in gebieden waar ook mensen wonen. Deze gebieden bieden namelijk vaak veel dekking en er leven veel reeën en vee. De wolf heeft een grote behoefte aan drinkwater (omdat hij dagelijks lange afstanden loopt) en komt dus weinig voor in droge landschappen. Bij vestiging verblijft de wolf in grotten of verscholen onder boomwortels. De soort is ook in staat om een hol te graven of bestaande hopen te vergroten. In Nederland is dat laatste waarschijnlijk de meest voor de hand liggende optie.

De waarnemingen die binnen en vlak buiten de gemeentegrenzen gedaan zijn betreffen hoogstwaarschijnlijk zwervende dieren. Omdat binnen deze grenzen alleen relatief kleine oppervlakten aan bos aanwezig zijn, is de kans dat wolven op de korte termijn binnen de gemeentegrenzen vaste verblijfplaatsen zullen vormen relatief klein. Wel kunnen delen van de gemeente dienen als foerageergebied van zwervende individuen. Ook achten we het realistisch dat delen van de gemeente Smallerland in de toekomst onderdeel worden van het foerageergebied van wolven die elders verblijven.

We achten het in de huidige situatie niet realistisch om bij planvoornemens rekening te houden met de aanwezigheid van deze soort. Naar ons inzien is foerageergebied in de huidige situatie niet van essentieel belang voor het in stand houden van een roedel omdat er genoeg alternatieven aanwezig zijn. In de toekomst kan deze situatie echter veranderen naarmate de populatie groeit.

Figuur 2.24. Grote beschermde zoogdiersoorten die binnen de gemeente Smallerland voorkomen. V.l.b.n.ro.: boommarter, das, otter, damhert en wolf (foto's: Wikipedia).

3 LITERATUUR EN FOTOBRONNEN

Boer, de E.P. et al. Libellenrijk Fryslân. (Uitgave in eigen beheer Bureau FaunaX, 2017).
Het meest recente overzicht van de Friese libellenfauna

EIS

<https://www.eis-nederland.nl/>

NDFF

www.ndff.nl

Nederlandse soortenregister

https://www.nederlandsesoorten.nl/linnaeus_ng/app/views/species/nsr_taxon.php?id=152695&cat=147

RAVON

<http://www.ravon.nl/Soorten/Soortinformatie>

SOVON

<https://www.sovon.nl/nl>

Leeuwarder Courant (2021): Wolvenpaar gespot in Drents Friese Wold.

NOS (2021): Provincie Friesland wil 200 'gevaarlijke' damherten afschieten.

Sprong R., Borst R.H.J. & Teunissen M.B. (2020A). Gedragscode soortbescherming gemeenten. Koninklijke Vereniging Stadswerk Nederland.

Sprong R., Borst R.H.J. & Teunissen M.B. (2020B). HANDBOEK SOORTBESCHERMING – handleiding zorgvuldig handelen. Koninklijke Vereniging Stadswerk Nederland.

Sprong R., Borst R.H.J. & Teunissen M.B. (2020C). HANDBOEK SOORTBESCHERMING – voorbeeld ecologisch werktprotocol. Koninklijke Vereniging Stadswerk Nederland.

Verspreidingsatlas planten FLORON

<http://www.verspreidingsatlas.nl/planten>

De Vlinderstichting

<https://www.vlinderstichting.nl>

Zoogdiervereniging

www.zoogdiervereniging.nl

Foto's wikipedia:

Groot spiegelklokje: Door User:Fornax - Picture from German Wikipedia., Publiek domein,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1098266>

Stijve Wolfsmelk: Door HermannSchachner - Eigen werk, CCo,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=18624454>

Gestreepte waterroofkever: Door Yerpo - Eigen werk, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6761977>

Grote vos: Door Algirdas - Eigen werk, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1870713>

Gevlekte witsnuitlibel: Door Loz (L. B. Tettenborn) - Eigen werk, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=10590009>

Groene glazenmaker: Door G.-U. Tolkiehn - Eigen werk, CC BY 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15851687>

Noordse winterjuffer: Door AfroBrazilian - Eigen werk, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=69413450>

Sierlijke witsnuitlibel: Door Renand op de Duitstalige Wikipedia - Verplaatst vanaf de.wikipedia naar Commons.(Originele tekst: Andereggen René), Publiek domein,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2292352>

Heikikker: CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=177558>

Poelkikker: Door I, Viridiflavus, CC BY 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2243392>

Gewone dwergvleermuis: CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=185712>

Laatvlieger: Door Mnolf - Photo taken in Rum, Tirol, Austria, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=280473>

Meervleermuis: Door Gilles San Martin from Namur, Belgium - Myotis dasycneme, CC BY-SA 2.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7850767>

Rosse vleermuis: Door Mnolf - Photo taken in Rum, Austria, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=872955>

Ruige dwergvleermuis: Door Mnolf - Photo taken in Rum, Austria, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=679212>

Eekhoorn: Door Peter Trimming - <https://www.flickr.com/photos/peter-trimming/6583159839/>, CC BY 2.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=29980115>

Eikelmuis: Door Arno Laurent - Eigen werk, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2111890>

Noordse woelmuis: Publiek domein, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=179211>

Waterspitsmuis: Door Accipiter (R. Altenkamp, Berlin) - Eigen werk, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7784218>

Damhert: Door Dietmar Rabich, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=71301426>

Boommarter: Door Dani Kropivnik - http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:34061IMG_2141-Net.jpg, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2590318>

Das: Door Peter Trimming - Flickr: 'Honey', CC BY 2.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=17198689>

Otter: Door sarefo - Eigen werk, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=716525>

Wolf: Door Gary Kramer - This image originates from the National Digital Library of the United States Fish and Wildlife Service, Publiek domein, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=30605>